

***STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV
KORUPCIJE***

2015 - 2019

Travnik, Lipanj / Juni 2016

SADRŽAJ

1. Uvod	2
2. Opći principi i strateški prioriteti u BiH	3
2.1. Definiranje pojma korupcije	4
2.2. Borba protiv korupcije u javnom sektoru	4
2.3. Umanjenje regulatorne i distributivne uloge javnog sektora	5
2.4. Podsticanje moralne osude i neprihvatljivosti korupcije	5
2.5. Smanjivanje koristi i povećanje rizika od korupcije	6
2.6. Umanjivanje i reguliranje diskrecionih ovlaštenja	6
2.7. Povećanje transparentnosti pri donošenju odluka	6
2.8. Povećanje nadzora i kontrole nad donošenjem odluka	6
2.9. Interaktivnost i proaktivnost u prevenciji i represiji korupcije	7
2.10. Intenziviranje otkrivanja i represije korupcije	7
2.11. Poboljšanje koordinacije u borbi protiv korupcije	7
3. Vizija	8
4. Opći cilj	8
5. Strateški ciljevi	8
6. Načela	9
7. Normativni, institucionalni i društveni okvir za borbu protiv korupcije ..	10
8. Programi za realizaciju i provođenje Strateških ciljeva	11
8.1. <i>Uspostavljanje i jačanje institucionalnih kapaciteta i unaprjeđenje normativnog okvira za borbu protiv korupcije</i>	11
8.1.1. <i>Institucionalni kapaciteti</i>	12
8.1.2. <i>Tijela za koordinaciju borbe protiv korupcije</i>	12
8.1.3. <i>Sprečavanje korupcije po pojedinih rizičnim oblastima u institucijama</i>	12
OBRAZOVANJE I KULTURA	
ZDRAVSTVO I SOCIJALNA ZAŠTITA	
ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA	
DRUGA MINISTARSTVA U KANTONU; KANTONALNI ZAVODI UPRAVE	16
8.1.4. <i>Suzbijanje korupcije</i>	17
UNUTARNJI POSLOV	
PRAVOSUDE (sudovi, tužilaštva, Pravedničarstvo)	
8.1.5. <i>Upravljanje ljudskim resursima</i>	20
8.1.6. <i>Neovisnost postupanja državnih i dr. službenika i podrška antikorupcijskim tijelima i insitucijama</i> ..	20
Normativni okvir	21
8.1.7. <i>Zakonodavni utemeljenje za borbu protiv korupcije</i>	21

8.1.8. Usklađivanje antikorupcijskog zakonodavstva sa međunarodnim standardima	22
8.1.9. Raditi na usklađivanju antikorupcijskog zakonodavstva na svim nivoima	23
8.2. Razvijati, promovirati i provoditi preventivne antikorupcijske aktivnosti u javnom i privatnom sektoru	23
8.2.1. Javnost u radu institucija i pristup informacijama	24
8.2.3. Etika i integritet u institucijama	24
8.2.4. Sukob interesa i izjave o imovinskom stanju	25
8.2.7. Jačanje antikorupcijske uloge zakonodavne vlasti i njenih tijela	26
8.2.8. Prikupljanje i trošenje javnih sredstava	26
8.3. Podizanje javne svijesti i promoviranje potrebe za učestvovanjem cijelokupnog društva u borbi protiv korupcije	27
8.3.1. Podizanje javne svijesti o štetnosti korupcije	28
8.3.2. Jačanje povjerenja građana u institucije koje se bore protiv korupcije	29
8.3.3. Značaj akademske zajednice u borbi protiv korupcije	29
8.3.4. Značaj medija u borbi protiv korupcije	30
8.3.5. Značaj organizacija civilnog društva u borbi protiv korupcije	31
8.4. Uspostava efikasnih mehanizama za koordinaciju borbe protiv korupcije, te praćenje i evaluaciju provođenja Strategije	32
8.4.1. Oblici suradnje između institucija u antikorupcijskom sistemu u Kantonu	33
8.4.2. Provođenje i praćenje provođenja Strategije i Akcionog plana	33
8.4.3. Evaluacija provođenja Strategije i Akcionog plana	34
9. ZAKLJUČAK	35

1. Uvod

Korupcija je ozbiljan problem u suvremenom svijetu koji je u različitim oblicima i razmjerama prisutan svugdje, pa i u ekonomski snažnim, demokratskim i organiziranim državama. Kao što su faktori koji utječu na stanje i razmjere korupcije raznovrsni, poput povjesnih, društvenih, kulturoloških i političkih, tako su i posljedice korupcije u životu običnoga građanina i cjelokupnoga društva mnogobrojne i teške. Korupcija negativno utječe na ekonomske tokove time što, uzrokuje nepredvidive troškove za investitore koji su obeshrabreni za buduća ulaganja, uzrokuje rast sive ekonomije i smanjenje prihoda države po osnovu neplaćenih poreza, carina i drugih dadžbina, povećava troškove administracije, roba i usluga, te smanjuje produktivnost. Ova pojava, u društvenom smislu, utječe na izmijenjen sustav vrijednosti, pogotovo racionaliziranje, pa čak i opravdavanje nezakonitog ponašanja. U političkom smislu, narušava legitimitet i ugled institucija vlasti, ugrožava ostvarenje načela pravne države i uzrokuje nepovjerenje građana u vlast i političku nestabilnost povećanjem jaza između elita i običnog građanstva.

Korupcija predstavlja posebnu opasnost za države u tranziciji, u kojima demokratski, institucionalni i vrijednosni sustavi još nisu dovoljno izgrađeni. U takvim državama, neadekvatni pravni i politički mehanizmi ne pružaju dovoljno garancija za efikasnu kontrolu raspolaganja javnim ovlastima, čiju zloupotrebu korupcija, zapravo, predstavlja. Kanton Središnja Bosna odnosno Bosna i Hercegovina kao tranzicijska zemlja, u posljednje vrijeme poduzima određene sistematske aktivnosti na suprotstavljanju korupciji. Prema "Indikatorima upravljanja" Svjetske banke, BiH se nalazi ispod sredine ljestvice od preko 200 zemalja i teritorija, a sličnu poziciju ima i prema "Indeksu percipcije korupcije" Transparency Internationala koji rangira skoro 180 zemalja.¹ Prema spomenulim i drugim pokazateljima, BiH je slabije rangirana od zemalja Zapadne Evrope, ali i većine zemalja iz regije.

Pristupanje Evropskoj uniji strateški je prioritet BiH, a tako i Kantona Središnja Bosna. Borba protiv korupcije jedan je od ključnih izazova vladavine prava u većini država iz procesa proširenja Evropske unije, u koje se ubraja i BiH, i povezana je sa poštivanjem pitanja temeljnih ljudskih prava, radom pravosudnih organa i institucija, pravdom i unutarnjim poslovima. Budući da se borbi protiv korupcije posvećuje pažnja već u ranoj fazi procesa pristupanja Evropskoj uniji, a da se otvaranje odgovarajućih poglavlja temelji na uvjerljivim rezultatima, BiH treba pokazati odlučnost u preduzimanju konkretnih, sveobuhvatnih i održivih aktivnosti na suprotstavljanju korupcijskim praksama.

U BiH je do sada usvajano nekoliko strateških dokumenata za borbu protiv korupcije na državnom, entitetskim i nivou Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu BD BiH), kao i u kantonima. Dosadašnji strateški dokumenti nisu adekvatno implementirani, što se konstatira i u izvješćima o napretku BiH (privitci uz saopćenje Evropske komisije Evropskom parlamentu i Vijeću EU) za posljednjih nekoliko godina. U njima se cjelokupni angažman BiH ocjenjuje tek kao "rana faza borbe protiv korupcije"².

Borba protiv korupcije je dug i kompleksan proces u kojem nema brzih i jednostavnih rješenja. Potrebno je provoditi kontinuirane aktivnosti, zbog čega je neophodno da se u cilju nadogradnje i kontinuiteta Strategije za borbu protiv korupcije i budućeg Akcionog plana za njeno provođenje nastavi sa strateškom borbom protiv korupcije, odnosno izradi Strategija za borbu protiv korupcije i njen provedbeni dokument - Akcioni plan za period 2015-2019 godina.

¹ Economy Rankings, <http://www.doingbusiness.org/rankings>, pristupljeno 19. decembra 2014.; Globalni indeks percipcije korupcije (CPI) 2014, <http://www.transparency.org/doc/default.asp?docid=3913&PI=2&lang=511-3013.pdf>, pristupljeno 19. decembra 2014.

² Radni dokument osoblja Komisije, izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2013, http://komisija.bih/wp-content/uploads/2013/11/izvještaj_napredak.pdf, pristupljeno 19. decembra 2014.

2. Opći principi i strateški prioriteti u BiH

Imajući u vidu sve izraženiju društvenu svijest i opredijeljenost za uspješniju i angažiraniju borbu protiv korupcije, međunarodne obveze BiH na ovom planu i standarde koje zemlja treba ispuniti na putu evropskih integracija, Strategija za borbu protiv korupcije 2015-2019. (u daljem tekstu Strategija) i Akcioni plan za provođenje Strategije (u daljem tekstu Akcioni plan) predviđaju provodive, jasne i konkretne ciljeve, koji uvažavaju sve specifičnosti administrativnog uređenja i društva u BiH.

Oni su razrada, nadogradnja i kontinuitet Strategije i Akcionog plana BiH 2015-2019, te su usklađeni sa međunarodnim standardima, obavezama zemlje iz ratificiranih antikorupcijskih konvencija sa domaćim zakonodavstvom, ali i bazirani na dobrim, domaćim i međunarodnim praksama. Borba protiv korupcije ne može se posmatrati odvojeno od ostalih srodnih strateških i reformskih procesa u zemlji, u oblasti vanjskih poslova, reforme javne uprave, sigurnosti i unutrašnjih poslova, pravosuđa i finansija.

Zbog toga su Strategija i Akcioni plan usklađeni sa odgovarajućim procesima, te razvojnim i sektorskim strategijama kako na državnom, tako i na ostalim nivoima vlasti u BiH. Time se nastoji učvrstiti konsenzus o potrebi koordiniranog, sveobuhvatnog i sistematskog djelovanja protiv korupcije, čime će biti osnažene pretpostavke za uključivanje u evropsku zajednicu, ali i poboljšavanje kvaliteta života svih građana u BiH. U koncipiranju Strategije primijenjen je tzv. integrirani pristup, tretiranjem svih važnih oblasti borbe protiv korupcije - prevencije, represije i koordinacije. To podrazumijeva utemeljenost antikorupcijskih aktivnosti na činjenicama, te takav pristup odlikuju transparentnost, nepristrasnost, stručnost, inkluzivnost, sveobuhvatnost, mjerljivost i orijentiranost na učinak, što su principi u borbi protiv korupcije koje zagovaraju Ujedinjene nacije. Posebna pozornost u izradi Strategije za borbu protiv korupcije 2015-2019. posvećena je iskustvima u provođenju prethodne Strategije za borbu protiv korupcije. Strategija, pored jasno definirane vizije, strateških ciljeva, načela i prepreka u provođenju, određuje normativni, institucionalni okvir za borbu protiv korupcije, prioritete oblasti, programe implementacije, uključujući mehanizme praćenja i evaluacije njenog provođenja.

U koncipiranju Strategije posebna pozornost posvećena je specifičnostima političkog i društvenog uređenja BiH, zbog postojanja više razina vlasti, kao predviđene mogućnosti da kantoni razviju vlastitu strategiju za borbu protiv korupcije i Akcioni plan sukladno sa općim principima utvrđenim u državnoj Strategiji za borbu protiv korupcije.

Strategija i prateći akcioni plan su sektorski orijentirani, s obzirom na činjenicu da navedeni nivoi vlasti imaju konkretne nadležnosti u sektorskim oblastima (unutarnji poslovi, pravda, zdravstvo, obrazovanje i drugo).

Strategija i Akcioni plan usmjereni su ka najvišim strateškim mjerama koje se odnose na oblast prevencije, otkrivanja, procesuiranja, koordinacije, represije, poboljšanja zakonodavnog okvira, povećanja kapaciteta institucija, obuka i podizanja javne potpore za borbu protiv korupcije.

Kako bi se osiguralo koordinirano provođenje Strategije na razini Kantona SBK/KSB, ona predviđa sljedeće opće principe borbe protiv korupcije:

2.1. Definiranje pojma korupcije

Pojam korupcije definiran je međunarodnim aktima na nekoliko načina, što može prouzročiti različita tumačenja i postupke u provođenju Strategije.

Zakon o Agenciji (APIK-u) definira korupciju kao: "svaku zlouporabu moći povjerene javnom službeniku ili osobi na političkom položaju na državnom, entitetskom, kantonalnoj

razini, razini Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, gradskom ili općinskom nivou, koja može dovesti do privatne koristi. Korupcija posebno može uključivati direktno ili indirektno zahtijevanje, nuđenje, davanje ili prihvatanje mita ili neke druge nedopuštene prednosti ili njenu mogućnost, kojima se narušava odgovarajuće obavljanje bilo kakve dužnosti ili ponašanja očekivanih od primatelja mita"

Zbog uskog poimanja pojma korupcije kojeg daje ova definicija, za potrebe Strategije, kao širi okvir uzeta je jedna od najobuhvatnijih i najpotpunijih definicija te vrste koja se nalazi u Građanskopravnoj konvenciji protiv korupcije Vijeća Evrope³. Konvencija ukazuje na razne pojavne oblike korupcije koji su sankcionirani normama kaznenog zakonodavstva u BiH. Prema Konvenciji, "korupcija podrazumijeva traženje, nuđenje, davanje ili primanje, direktno ili indirektno mita ili bilo koje druge nezakonite koristi ili stavljanje toga u izgled, koje izopačuje propisano izvođenje neke dužnosti ili ponašanja koje se zahtijeva od primatelja mita, nezakonite koristi ili osobe kojoj se to stavlja u izgled".

Institucije i pojedinci koji će sudjelovati u provođenju Strategije trebaju biti svjesni toga da korupcija postoji ukoliko dođe do namjernog narušavanja principa nepristrasnosti pri odlučivanju u cilju prisvajanja neke pogodnosti. Definiranje korupcije važno je kako bi se ova pojava razlikovala od slučajeva kada je pristrasnost u odlučivanju posljedica predrasuda ili naklonosti, a ne namjere da se ostvari neka pogodnost za sebe ili drugog, kao i od situacija u kojima je štetna odluka plod manjka informacija ili znanja kojim donositelj odluke raspolaže.

2.2. Borba protiv korupcije u javnom sektoru

Iako se korupcija može pojaviti u svakom dijelu društva u kojem se donose odluke, najštetnije posljedice ima korupcija u javnom sektoru, uključujući i nositelje javnih ovlaštenja. Imajući u vidu širinu javnog sektora na Kantonu, kao i njegovu posebnu odgovornost prema građanima od čijih se sredstava finansira, dužnost ovog sektora je da primjerom pokaže spremnost za borbu protiv korupcije, te kroz Kantonalne strateške akte utvrdi obveze za učesnike ovog sektora u prevenciji i represiji. Strategija polazi od toga da će prioriteti, prevashodno, biti usmjereni na borbu protiv korupcije u javnom sektoru, odnosno u institucijama na nivou Kantona.

To uključuje, između ostalog, jačanje institucija javnog sektora koje treba da se bore protiv korupcije, te izradu ili izmjenu zakonskih i podzakonskih propisa, kako bi se smanjio broj prilika da do korupcije dođe ili omogućilo njeno lakše otkrivanje i procesuiranje, kao i provođenje preventivnih aktivnosti. Usmjerenost pozornosti na javni sektor ne isključuje primjenu preventivnih i represivnih mjera protiv korupcije i u privatnom sektoru, naročito u onim oblastima gdje dolazi do interakcije između javnog i privatnog sektora. Istraživanja o korupciji u BiH pokazuju da se najveći dio ovog vida kriminala odvija zloupotrebom ovlaštenja u javnom sektoru u interakciji između javnog sektora, s jedne, i privatnog sektora ili građana sa druge strane. Za najveći dio privrednih subjekata veći problem predstavlja ovaj vid korupcije od onog do kojeg dolazi u odnosima između privatnih firmi.

2.3. Umanjenje regulatorne i distributivne uloge javnog sektora

Obim korupcije u javnom sektoru direktno ovisi od aktivnosti tog sektora (uređivanje društvenih odnosa u većem obimu kroz zakonsku regulativu, intervencije na tržištu, preraspodjela imovine i resursa unutar društva...). Usljed toga, umanjenje regulatorne ili distributivne uloge javnog sektora, kao jedan od efekata imat će i smanjenje broja prilika u kojima do korupcije može doći. To ne znači da će se institucije javnog sektora, zbog borbe

³ Strasbourg, 4. 11. 1997. godine, stupila na snagu 1. 11. 2003. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 1. 11. 2003. godine; (Službeni glasnik BiH) broj 36(2003)

protiv korupcije, odreći svoje regulatorne uloge ili donošenja odluka, već da je potrebno da takve aktivnosti poduzimaju kada je to neophodno ili zasnovano na utvrđenim politikama, svjesne rizika od nastanka korupcije i uz mehanizme za kontrolu koji će te rizike svesti na minimum, kao jedan od vidova prevencije korupcije.

Usljed razgranatosti javnog sektora, postoji tendencija da se regulatorne funkcije organa vlasti povećavaju i kada to nije neophodno, bilo u cilju opravdanja postojanja institucija i dobijanju budžetskih prihoda, bilo radi postavljanja prepreka za poslovanje koje se mogu prevladati koruptivnim mehanizmima. Usljed slabosti i nedovoljne konkurentnosti privrede u BiH, poslovi koji se zaključuju sa organima vlasti imaju veliki značaj za finansijsko poslovanje i održivost mnogih dijelova privatnog sektora, što motivira koruptivno ponašanje. Iako su socijalna i druga slična davanja relativno niska u poređenju sa razvijenijim zemljama, potrebe pripadnika socijalno ugroženih kategorija stanovništva za tom pomoći su velike, što stvara snažan motiv za korupciju kako bi se ostvarilo učešće u distribuciji budžetskih sredstava.

2.4. Podsticanje moralne osude i neprihvatljivosti korupcije

Moralna osuda i ne prihvatanje korupcije, kako na kolektivnom tako i na individualnom planu, predstavljaju najsnažnije i najefikasnije sredstvo za sprečavanje korupcije, koje istovremeno zahtijeva najmanja institucionalna ulaganja. Međutim, zbog procesa formiranja etičkih vrijednosti, koje su narušavane u dugom periodu, nerealno je ove promjene očekivati u kratkom roku, ali sigurno je da se ozbiljni rezultati u borbi protiv korupcije teško postižu bez potpore javnosti.

Zbog svega toga, proces jačanja moralnih vrijednosti treba uključiti u kreiranje antikorupcijskih mjera putem ugrađivanja u propise i obrazovni sistem, njegovog promoviranja nositelja javnih ovlaštenja, te ukazivanjem na pozitivne primjere i mjere koje će uvjeriti građane da mogu utjecati i doprinijeti sprečavanju korupcije.

Stoga je neophodno da se podizanjem javne svijesti o pojavi, načinu sprečavanja i posljedicama korupcije, omogući uključivanje cjelokupnog društva u ovu borbu. Svi građani BiH snažno osuđuju korupciju i njene pojavne oblike, ali, sudeći po istraživanjima javnog mijenja i pokazateljima iz kaznonopravnih statistika, nisu spremni da prijave ovakva kaznena djela.⁴

2.5. Smanjivanje koristi i povećanje rizika od korupcije

Sudionici u korupciji, za razliku od počinitelja nekih drugih kaznenih djela, postupaju racionalno pri čemu odmjeravaju moguće koristi, zakonske i moralne sankcije kojima mogu biti izloženi i vjerojatnoću da do otkrivanja i kažnjavanja dođe. Zbog toga cilj antikorupcijskih mjera treba da bude promjena odnosa između koristi i rizika potencijalnih sudionika u korupciji - smanjenje koristi na koju mogu da računaju, te uvećanje vjerojatnoće da će biti otkriveni i kažnjeni. Ovo podrazumijeva i stavljanje snažnog naglaska na kaznene sankcije koje će najviše pogoditi one koji su počinili korupciju, sa naglaskom na oduzimanje imovine i druge vrste koristi stečene na takav način.

Realizacija ovog cilja može obuhvatiti promjenu normativnog okvira za borbu protiv korupcije, provođenje mjera prevencije, kao i bitno unaprjeđenje aktivnosti organa koji provode zakone. U BiH je, i pored do sada poduzetih mjera, vjerojatnoća otkrivanja i kažnjavanja korupcije veoma niska, što ovu nezakonitu djelatnost i dalje čini veoma isplativom. Osim toga, u BiH je veoma malo izrečenih presuda za koruptivna djela, koje u rijetkim slučajevima prati oduzimanje nezakonito stečene imovine.

2.6. Umanjivanje i reguliranje diskrecionih ovlaštenja

S obzirom na to da je korupcija uvijek u vezi sa procesom donošenja odluka, Strategija teži tome da proces donošenja odluka bude u što manjoj mjeri prepušten slobodnoj procjeni donositelja odluka. Umjesto toga, potrebno je osmisliti i provoditi odlučivanje u jasno definiranoj proceduri, na osnovu preciznijih kriterija i uz otvorenost procesa ka javnosti.

Za realizaciju ovog cilja potrebne su izmjene normativnog okvira radi uvođenja procedura odlučivanja tamo gdje one ne postoje ili nisu dovoljno precizne. Neophodno je i preispitivanje nivoa i neophodnosti diskrecionih ovlaštenja kao bitnog segmenta prevencije korupcije, te podizanje svijesti javnosti kako o rizicima diskrecionog odlučivanja, tako i o načinu na koji će civilno društvo pratiti da li se ta ovlaštenja koriste sukladno sa svrhom zbog koje postoje. Iako postoje napor u BiH da se obim diskrecionog odlučivanja ograniči, kako u kontekstu pojedinih dijelova Strategije za reformu javne uprave, tako i u kontekstu izrade planova integriteta, ono i dalje nije svedeno samo na slučajeve kada je neophodno.

2.7. Povećanje transparentnosti pri donošenju odluka

Vjerojatnoća da će doći do korupcije ili da će ona ostati skrivena povećava se ukoliko proces donošenja odluka nije javan.

Zbog toga, Strategija teži ka povećanju transparentnosti u procesu donošenja odluka, kroz unapređenje normativnog okvira i prakse, kao bitnog segmenta prevencije korupcije i preduvjeta za učešće cjelokupnog društva u sprečavanju korupcije. Proces donošenja odluka u BiH još uvijek nije dovoljno javan, a problemi se javljaju prilikom donošenja pravnih propisa (odsustvo javnih rasprava ili nedovoljna uključenost zainteresiranih aktera), skrivenost utjecanja na donošenje odluka (lobiranje), odsustva analiza i nepotpunih obrazloženja. Pored toga, korupciji pogoduje i generalni manjak transparentnosti rada institucija i nedovoljna sloboda pristupa informacijama.

2.8. Povećanje nadzora i kontrole nad donošenjem odluka

Nivo nadzora i kontrole u Kantonu Središnja Bosna kao i u BiH generalno nije na zadovoljavajućoj razini. Osim problema koji proizlaze iz činjenice da nisu u svim slučajevima propisani rokovi za vršenje nadzora ili da nije jasno određen organ koji vrši nadzor i kontrolu, kao ni obim kontrole, ni kvalitet nadzora nije uvijek dovoljan. On se svodi na formalno odobravanje izvještaja o radu, bez razmatranja svih aspekata rada koji proizlaze iz propisanih nadležnosti institucija.

S druge strane, ukoliko proces donošenja odluka nije podvrgnut nadzoru i kontroli, kao i kada ne postoji obaveza da se polože računi za (ne)učinjeno, manje je vjerovatno da će korupcija biti otkrivena. Zbog toga, Strategija teži djelotvornom nadzoru i kontroli donošenja odluka, kao i smanjivanju broja situacija u kojima donositelj ne mora polagati račune za (ne)učinjeno.

Realizacija ovog cilja podrazumijeva jačanje kapaciteta institucija koje vrše nadzor i kontrolu nad donošenjem i implementacijom pravnih propisa, poboljšanje normativnog okvira, a ujedno predstavlja bitan dio prevencije korupcije i još jedan preduvjet za djelotvorno učešće građana u borbi protiv korupcije.

2.9. Interaktivnost i proaktivnost u prevenciji i represiji korupcije

Ukoliko su znanje i svijest o korupciji, njenim uzrocima, modalitetima i štetnim posljedicama veći kod svih zainteresiranih za njeno sprečavanje, povećavaju se šanse da

korupcije u praksi bude manje i da se broj zainteresiranih za borbu protiv korupcije uveća. Zbog toga, Strategija predviđa i druge preventivne mjere za borbu protiv korupcije, uključujući i edukaciju o problemu korupcije, provođenje temeljnih istraživanja postojećeg stanja, učenje na osnovu uočenih obrazaca koruptivnog ponašanja i uključivanje šireg kruga subjekata i pojedinaca iz javnog i drugih sektora u borbu protiv korupcije.

Nema uspješne borbe protiv korupcije ukoliko je isključivo reaktivna, odnosno ako se čeka da neko prijavi koruptivno ponašanje. Ona može biti efikasna ako podrazumijeva i proaktivan pristup. Takav pristup znači da se na osnovu uočenih obrazaca koruptivnog ponašanja kreiraju efikasniji preventivni mehanizmi, ali i da oni posluže za otkrivanje koruptivnog djelovanja i prije nego što ono bude prijavljeno.

2.10. Intenziviranja otkrivanja i represije korupcije

Ukoliko veći broj slučajeva korupcije bude otkriven i primjereno kažnjen, te ukoliko rezultati tog rada budu poznati javnosti, može se očekivati da će u budućnosti biti manje takvih slučajeva.

Zbog toga Strategija teži:

- povećanju broja prijavljenih i slučajeva koji su istraženi od strane nadležnih organa u kojima se sumnja na korupciju, kroz pojačan rad istražnih organa i ohrabrivanje lica koja imaju takve sumnje da ih podijele sa drugima;
- smanjivanju broja slučajeva koruptivnih ponašanja koja nisu podložna otkrivanju i represiji;
- primjerenom sankcioniranju korupcije, odnosno odvratanju potencijalnih sudionika od koruptivnog ponašanja;
- razvijanju mehanizama koji će osigurati naknadu štete oštećenim, nastalu usljed korupcije.

2.11. Poboljšanje koordinacije u borbi protiv korupcije

Da bi Strategija mogla da dovede do ostvarivanja navedenih općih principa, neophodno je uspostaviti efikasne mehanizme za njeno provođenje i koordinaciju rada nadležnih organa za praćenje realizacije mjera u praksi i periodičnu evaluaciju ostvarenih rezultata. Iskustva u provođenju i koordinaciji Strategije za borbu protiv korupcije neće biti dovoljno uspješna, ako u dovoljnoj mjeri nije bilo praćeno koordinirano provođenje mjera i aktivnosti iz Strategije i pratećeg akcionog plana.

Strategija, kao opći okvir za borbu protiv korupcije u Kantonu Središnja Bosna, obuhvata ciljeve i donosi mjere koji su relevantne i mogu se primijeniti. Prepoznavanje modaliteta i specifičnih problema koje treba riješiti polazeći od načela, vizije i strateških ciljeva Strategije u pojedinim razinama odlučivanja, institucijama ili dijelovima javnog sektora, bit će izvršeno u okviru Akcionog plana za provođenje Strategije 2015-2019. Ova strategija kao sektorska strategija i planova bit će doneseni sukladno sa Ustavom BiH i zakonom utvrđenim nadležnostima, na temelju opće Strategije BiH ili sukladno sa njom.

3. Vizija

Korupcija je slojevit fenomen i za borbu protiv nje je nužan holistički pristup, tj. uključivanje što većeg broja društvenih aktera, institucija koji će, svako iz svog ugla, doprinijeti borbi protiv korupcije. Pod pojmom borba protiv korupcije Strategija podrazumijeva mjere i

preventivne aktivnosti na planu provođenja zakonskih i podzakonskih propisa, koordinaciju rada svih institucija u Kantonu, jačanje kapaciteta i širenje svijesti o potrebi i mehanizmima borbe protiv korupcije, kao i standardima i vrijednostima, kako u javnom i privatnom sektoru, tako i u cjelokupnom društvu.

Imajući u vidu navedeno, vizija Strategije je da se na istoku njene primjene postigne sljedeći konačan rezultat:

Kanton SBK/KSB je, kroz izgradnju i unaprjeđenje institucionalnog i normativnog okvira, aktivnostima na planu jačanja svijesti o štetnosti korupcije, smanjenju tolerancije ka koruptivnom ponašanju, prevenciji korupcije, njenom proaktivnom otkrivanju i ne selektivnom i efikasnom procesuiranju, prepoznata po uvjerljivim naporima i rezultatima u borbi protiv korupcije, višem stupnju vladavine prava i povećanom povjerenju građana u institucije vlasti.

4. Opći cilj

Strategijom se namjerava, uz uvažavanje i koordinaciju sa strateškim i reformskim procesima na drugim razinama vlasti i institucijama, stvoriti opći okvir za odlučnu i sveobuhvatnu borbu protiv korupcije, što podrazumijeva utvrđivanje prioritarnih oblasti za djelovanje, ali i određenih polaznih opredjeljenja i načina zajedničkoga djelovanja.

Na osnovu toga, opći cilj Strategije je:

U Kantonu SBK/KSB ustanoviti prioritete na planu prevencije korupcije i borbe protiv korupcije, principe i mehanizme zajedničkoga djelovanja svih institucija u Kantonu kao i svih segmenata društva na tom polju, te stvoriti, odnosno unaprijediti pretpostavke za smanjenje stvarnog i percipirane razine korupcije i afirmirati pozitivne društvene vrijednosti poput integriteta, odgovornosti i transparentnosti.

5. Strateški ciljevi

Iz ovako formuliranog općeg cilja proizlaze sljedeći strateški ciljevi, koji se u BiH trebaju postići provođenjem Strategije:

1. Uspostavljanje i jačanje institucionalnih kapaciteta i unaprjeđenje normativnog okvira za borbu protiv korupcije;
2. Razvijanje, promoviranje i provođenje preventivne antikorupcijske aktivnosti u javnom i privatnom sektoru;
3. Unaprjeđenje djelotvornosti i efikasnosti pravosudnih institucija i organa za provođenje zakona u oblasti borbe protiv korupcije;
4. Podizanje javne svijesti i promoviranje potrebe za sudjelovanjem cjelokupnog društva u borbi protiv korupcije;
5. Uspostavljanje efikasnih mehanizama za koordinaciju borbe protiv korupcije, te praćenje i evaluaciju provođenja Strategije.

6. Načela

S obzirom na tzv. integrirani pristup Strategije, složenost problema korupcije, njen direktni utjecaj na poštivanje temeljnih društvenih vrijednosti, vladavine prava i samoodrživog razvoja, neophodno je pridržavati se sljedećih načela u primjeni Strategije:

- *Vladavina prava - usklađenost pravnih akata i svih radnji pravnih subjekata sa zakonom. U preduzimanju antikorupcijskih aktivnosti subjekti provođenja trebaju svoje postupanje temeljiti na pravu tako da njihove odluke budu u formalnoj i materijalnoj suglasnosti sa odgovarajućim pravnim aktima na svim razinama vlasti, kao i međunarodnim obvezama BiH. U procesu donošenja pravnih akata treba da budu prepoznati i umanjeni rizici od nastanka korupcije u njihovoj primjeni i određeni organi koji mogu vršiti djelotvoran nadzor, te osiguranje sredstva za njihovo provođenje;*
- *Zasnovanost na činjenicama - planiranje, praćenje i procjena ispunjenosti antikorupcijskih zadaća treba se zasnivati na činjenicama. Već u fazi analize i procjene stanja i pojavnih oblika subjekti provođenja obavezni su utvrditi činjenice, i na osnovu njih temeljiti mjere za suprotstavljanje korupciji. To naročito znači uzimanje u obzir prednosti i nedostataka u radu subjekata provođenja, kao i stalnu reviziju i monitoring ispunjenosti i prikladnosti strateških ciljeva;*
- *Dobra praksa - usaglašavanje antikorupcijskih aktivnosti sa dobrim praksama na polju suprotstavljanja korupciji u zemlji i u ostalim tranzicijskim zemljama, učenjem na greškama, uočenim obrascima koruptivnog ponašanja i njihovog uzroka u sustavu. Za pojedine aspekte problema korupcije može postojati mnoštvo različitih rješenja, koja trebaju biti uzimana u obzir, zavisno od njihove primjenjivosti u BiH;*
- *Sveobuhvatnost i inkluzivnost - koordiniranu uključenost najvećeg broja aktera i utjecaj na što je moguće veći broj faktora koji doprinose korupciji. Borba protiv korupcije nije zadatak samo pojedinih subjekata, niti postoje pojedinačni faktori koji uzrokuju korupciju. U borbu protiv korupcije dužne su se, svako u okviru svojih nadležnosti, uključiti sve institucije Kantona SBK/KSB, organizacije civilnog društva, profesionalna udruženja i građani. Stoga je potrebno stvarati partnerstva i koalicije za suprotstavljanje korupciji;*

Organi javnog sektora treba da omoguću drugim dijelovima društva da djelotvorno utječu na sprečavanje korupcije, ne samo kroz zaštitu svojih prava, već i kroz participiranje u donošenju odluka, pravovremeno razmatranje njihovih inicijativa, predstavljanje i omogućavanje pokretanja postupka za zaštitu javnog interesa;
- *Transparentnost i participativnost - pravovremeno upoznavanje javnosti sa donošenjem odluka i politika u institucijama Kantona SBK/KSB, kao temelj za utjecanje na njihovo donošenje je moćno sredstvo za sprečavanje korupcije. Svi subjekti provođenja Strategije, a pogotovo institucij i službe Kantona SBK/KSB, dužni su osigurati odgovarajuće mehanizme komunikacije i konsultacije javnosti prilikom odlučivanja. Radi veće transparentnosti, u najvećoj mjeri treba koristiti ekonomična i savremena sredstva komunikacije - objavljivanje odluka, podataka o planiranim i provedenim aktivnostima i pretraživanje baza podataka o aktivnostima organa vlasti, naročito u vezi sa sistemom javnog finansiranja i praksom postupanja. Kako bi se ostvarila prethodna načela (sveobuhvatnost i inkluzivnost), odnosno osigurala podrška u provođenju aktivnosti na planu borbe protiv korupcije, naročito je važno osigurati vidljivost antikorupcijskih napora u formi planova djelovanja, ali i izvještaja o postupanju po tim planovima;*

- *Nepriistrasnost i stručnost - politička i druga neutralnost i kompetentnost za ispunjavanje antikorupcijskih zadaća neophodni su za dug i složen proces kao što je borba protiv korupcije. Suprotstavljanje korupciji treba se smatrati dijelom rada za opće dobro i unaprjeđenja profesionalizma uprave, ali i privatnoga sektora, i u njemu nema mjesta ideološkim, političkim i drugim utjecajima. Isto tako, potrebno je stalno raditi na unaprjeđenju znanja, stavova i vještina za suprotstavljanje korupciji;*
- *Orijentiranost na učinak - utvrđivanje jasnih, mjerljivih i ostvarivih ciljeva. Upitna je efikasnost strateških dokumenata i aktivnosti za borbu protiv korupcije ako nisu jasno postavljeni ciljevi i svrha koju trebaju postići, čiju realizaciju nije moguće pratiti i koji su teško ili nikako ostvarivi. Sve ove pretpostavke trebaju ispuniti svi subjekti provođenja, kako bi se postigli optimalni rezultati za koje je moguće prikupiti pokazatelje o ispunjenosti. Budući da se značajan broj antikorupcijskih aktivnosti odnosi na javnu upravu, to javne službe koje treba da budu servis građanima, to u definiranju i ostvarivanju antikorupcijskih, i uopće, ciljeva rada javne uprave treba voditi računa o krajnjem rezultatu i kako ga mjeriti.*

7. Normativni, institucionalni i društveni okvir za borbu protiv korupcije

Svaki reformski proces, a posebno kompleksan kao što je borba protiv korupcije, zahtijeva odgovarajući efikasan okvir za njegovo provođenje, koji sadrži normativnu, institucionalnu i društvenu komponentu.

Zbog postojanja više razine vlasti, normativni okvir za borbu protiv korupcije u Kantonu tako i u BiH je kompleksan jer postoji veliki broj zakona na svim nivoima vlasti koji reguliraju ovu oblast, u kojima su, pored Zakona o Agenciji, najznačajniji oni koji reguliraju sljedeće oblasti:

- *kaznenoopravne propise;*
- *javne nabavke;*
- *sukob interesa;*
- *finansiranje političkih stranaka;*
- *slobodan pristup informacijama;*
- *izborne procese;*
- *sprečavanje pranja novca;*
- *zaštitu lica koja prijavljuju korupciju*

Pored zakona, borbu protiv korupcije na Kantonu određuju i postojeće ili buduće strategije za borbu protiv korupcije i akcioni planovi za njihovo provođenje.

Nadležnosti i institucionalni okvir za borbu protiv korupcije u Kantonu je također kompleksan i obuhvata sljedeće institucije:

- *Sabor/Skupština Kantona SBK/KSB;*
- *Vlada Kantona;*
- *Tijela za suprotstavljanje korupciji na nivou kantona;*
- *Javne ustanove u Kantonu.*

Pored normativne regulative i rada javnih institucija, veoma važnu ulogu u borbi protiv korupcije imaju i svi ostali segmenti društva koji su, ili bi trebali biti, zainteresirani za smanjenje štetnih posljedica korupcije:

- *Političke stranke;*
- *Privatni sektor i drugi oblici njegovog udruživanja;*
- *Mediji;*
- *Univerziteti i druge akademske i obrazovne institucije;*
- *Udruženja i organizacije civilnog društva;*
- *Građani.*

Uspješna borba protiv korupcije zahtijeva, koliko je moguće, višu razinu suradnje i koordinacije između svih nabrojanih institucija i društvenih subjekata, a njihova uloga u tom procesu je detaljnije obrađena u odgovarajućim strateškim ciljevima Strategije.

8. Programi za realizaciju i provođenje Strateških ciljeva

Iako su predstavljeni zasebno, svi strateški ciljevi nalaze se u tijesnoj vezi, jer očekivani efekti mogu biti postignuti samo ukoliko svi ciljevi budu tretirani sa jednakom važnošću. Provođenje preventivnih i represivnih mjera zavisi i od jačanja institucionalnih kapaciteta i normativnog okvira za borbu protiv korupcije. Podizanje javne svijesti i učešće društva u borbi protiv korupcije povećava broj prijavljenih slučajeva korupcije, a ostvarivanje svih ovih ciljeva zavisi od efikasnosti mehanizama za koordinaciju antikorupcijskih aktivnosti.

Strateški ciljevi su razrađeni kroz prioritetne strateške programe, iz kojih proizlaze mjere za njihovo provođenje, koje se operacionaliziraju kroz Akcioni plan, sa precizno određenim aktivnostima, izvršiteljima tih aktivnosti iz različitih oblasti, pokazateljima uspješnosti, rokovima i planiranim sredstvima.

8.1. Uspostavljanje i jačanje institucionalnih kapaciteta i unaprjeđenje normativnog okvira za borbu protiv korupcije

Borba protiv korupcije, kao sastavni dio uspostavljanja i održanja vladavine prava, podrazumijeva postojanje jasnih i sveobuhvatnih pravila, koja će se koristiti kako za sprečavanje, tako i za otkrivanje i kažnjavanje korupcije, ali i postojanje dobro uređenih institucija. Te institucije trebale bi imati jasne zadaće, potrebna ovlaštenja, sredstva, znanja i vještine za ispunjenje postavljenih ciljeva i integriteta, koji je potreban kako bi norme bile provedene u djelo. Institucionalni okvir u Kantonu za suprotstavljanje korupciji nije dovršen, a pojedine institucije koje su od velikog značaja za borbu protiv korupcije ne raspoložu dovoljnim kapacitetima.

Osnovni normativni okvir za borbu protiv korupcije postoji, ali potrebno ga je unaprijediti, kako harmoniziranjem sa međunarodnim standardima, tako i unutar zemlje, otklanjanjem normi i procedura koje povećavaju rizik od nastanka korupcije i unošenjem pravila koja će te rizike umanjiti. Zajednički rezultat poboljšanih normi i ojačanih institucija treba da bude uspješna primjena kvalitetnih antikorupcijskih zakona.

8.1.1. Institucionalni kapaciteti

U Kantonu postoji više tijela i institucija koje, na temelju svojih zakonskih ovlaštenja, imaju ulogu u borbi protiv korupcije, koje se mogu na temelju svoje pozicije i nadležnosti, podijeliti u dvije grupe:

U prvu grupu spadaju institucije i tijela koji imaju zajedničku karakteristiku - da koordiniraju aktivnosti u borbi protiv korupcije, gdje spadaju APIK na državnom nivou i tijela za sprečavanje korupcije na kantonalnom nivou koja su određena.

U drugu grupu spadaju tijela i institucije sa nadležnostima u borbi protiv korupcije iz zakonodavne, izvršne i sudske vlasti na razini Kantona i na drugim razinama u BiH, posebno one iz oblasti donošenja propisa, prevencije, kontrole, nadzora, otkrivanja, dokazivanja i procesuiranja koruptivnog ponašanja.

8.1.2. Tijela za koordinaciju borbe protiv korupcije

Na državnom nivou APIK je nadležan za izradu Strategije za borbu protiv korupcije BiH i Akcionog plana na, koordinaciju i nadzor nad njihovim provođenjem, davanje mišljenja i instrukcija po pitanju njihove primjene, te koordinaciju rada javnih institucija u sprečavanju korupcije i sukoba interesa.

APIK je zadužen i za koordinaciju rada institucija s javnim ovlaštenjima u sprečavanju korupcije, praćenje efekata primjene preventivnih antikorupcijskih zakona i podzakonskih akata i davanje instrukcija o pitanju njihove primjene, iniciranje aktivnosti u vezi izmjena i dopuna postojećih zakona, podzakonskih akata i njihovo usklađivanje.

Kanton je nadležan da imenuje tijelo za sprečavanje korupcije sa nadležnostima koordiniranja antikorupcijskih aktivnosti na odgovarajućoj razini vlasti.⁵ Osim toga, tamo gdje postoji potreba, treba omogućiti osnivanje ovakvih tijela i na lokalnim razinama vlasti, odnosno na razini gradova i općina, i pored toga što nisu posebno spomenuti u Zakonu o Agenciji. Zakon o Agenciji predviđa obavezu razvijanja antikorupcijske politike u institucijama kantona, mogućnost određivanja nove ili postojeće upravne strukture koja će biti zadužena za sprečavanje korupcije, izradu i provođenje strategija za borbu protiv korupcije i akcionih planova na odgovarajućoj razini, te obavezu tih tijela i institucija na svim razinama vlasti da surađuju sa APIK-om. Na taj način se osigurava pravovremeno i efikasno provođenje koordiniranih politika za borbu protiv korupcije.

Imajući u vidu ustavna i zakonska ovlaštenja, uloga tijela i institucija na razini Kantona i postojećih ili budućih strateških dokumenata za borbu protiv korupcije, naročito je važna kod planiranja antikorupcijskih aktivnosti u pojedinim sektorima društva (npr. školstvo, zdravstvo). Stoga će provođenje Strategije osigurati da spomenute aktivnosti budu zasnovane na istim načelima i usklađene sa općim pravnim okvirom.

8.1.3. Sprečavanje korupcije po pojedinim rizičnim oblastima u institucijama

OBRAZOVANJE I KULTURA

Analiza stanja i potencijalni rizici

U odgojno-obrazovnom sustavu, koji podrazumijeva sve nivoe obrazovanja, kao i području kulture "prevlada" percepcija prisustva korupcije u ustanovama predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, te ustanovama kulture, u različitim vidovima i obimu što

djelomično dokazuju i istraživanja projektnog tima iz 9. mjeseca 2014. godine. Svojim utjecajem na odgojno-obrazovni sustav, korupcija ostavlja duboke i neizbrisive tragove u procesu izgradnje osobnosti i morala mladih ljudi koji se školuju u odgojno-obrazovnim ustanovama od najranijeg djetinjstva do zrele dobi.

Nositelji korupcije u odgojno-obrazovnom sustavu su one osobe koje su u situaciji da izdejsvuju određenu odluku, najčešće protivpravnu i udovolje zahtjevima osobe koja nudi mito.

Podmićivanje može biti individualno ili organizirano, gdje su korumpirane osobe međusobno povezane i jedno drugom upućuju osobu koja traži određene usluge, za koje na adekvatan način plaća.

Korupcija je moguća prilikom zapošljavanja novih radnika, koja se manifestira kroz različite oblike koji uključuju elemente podmićivanja, zloupotrebe moći, favoriziranja i nepolizma, upisa učenika u osnovne i srednje škole i studenata na fakultetima, kao i prilikom ocjenjivanja učenika i polaganja ispita studenata. Ono se ispoljava i prilikom rada raznih komisija koje odlučuju o prijemu, polaganju ispita, odbrani rada, stegovnoj/disciplinskoj odgovornosti i slično. Korupcija je također konstatirana i u slučajevima individualnog odlučivanja rukovoditelja školske ustanove o poduzimanju stegovnih mjera prema učeniku, odnosno studentu.

U nekim odgojno-obrazovnim institucijama ponekada pominje se i praksa primanja mita prilikom izrade i odbrane diplomskih radova, izrade i odbrane magistarskih radova, pa i doktorskih disertacija. Postoje i razni pritisci onih faktora koji zauzimaju određene društvene funkcije ili koji imaju određeni uticaj sa zahtjevom upisa pojedinih učenika i studenata. Takođe, do izražaja dolazi i uticaj rodbinskih i prijateljskih veza, što predstavlja specijalni vid korupcije, gdje nepotizam igra jednu od značajnih uloga. Naravno, veoma je važno pažljivo provjeriti autentičnost informacije, u cilju izbjegavanja neargumentiranih optužbi i šikaniranja.

Shodno navedenom, najčešći pojavnici oblici rizika od korupcije u odgojno-obrazovnim i kulturnim institucijama u praksi su identificirani kao sljedeći:

- procedura upisa na visokoškolske i srednjoškolske odgojno-obrazovne ustanove,
- zapošljavanje radnika (nastavno i nenastavno osoblje),
- polaganje ispita,
- izbor u akademska zvanja,
- sufinansiranje projekata putem konkursa iz oblasti kulture,
- izvođenje ekskurzija,
- izgradnja objekata koji se financiraju iz budžeta,
- smještaj i ishrana studenata.

Strateški ciljevi

- Povećanje transparentnosti dodjeljivanja i konštenja javnih sredstava kulturnim i odgojno-obrazovnim institucijama;
- Otklanjanje subjektivnosti i mogućnosti za korupciju pri izboru izvođača ekskurzije i izleta učenika;
- Osigurati objektivnost i transparentnost upisa u predškolske ustanove, srednje škole i fakultete;

- Intenzivirati inspekcijski i stručno-pedagoški nadzora kao i revizije financijskog poslovanja odgojno-obrazovnih ustanova, te radi procesa decentralizacije odgojno - obrazovnog sustava u KSB, podići svijest o odgovornosti u upravljanju javnim predškolskim, osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama čiji je osnivač Sabor KSB ili Općinsko vijeće.
- Davanje stručne i financijske potpore projektima koje sprovode studentske organizacije u aktivnostima o temi borbe protiv korupcije;
- Osigurati, bez izuzetka, javnost ispita i transparentnost rezultata;
- Urediti pitanje udžbeničke politike i nakladništva kroz donošenje Zakona o udžbenicima.

Obuke, usavršavanja, specijalizacije

- Planirati aktivnosti na razvijanju moralnih i društvenih vrijednosti kod djece, sa dugoročnim ciljem odgajanja društva protiv korupcije;
- Jačati svijest kod građana o potrebi suzbijanja korupcije u odgojno-obrazovnoj oblasti i oblasti kulture.

Unaprjeđenje rada institucija koje obavljaju najvažnije zadatke u borbi protiv korupcije i zakonskih i podzakonskih propisa po kojima postupaju, podrazumijeva osiguravanje odgovarajućih kadrovskih kapaciteta, normiranje djelatnosti, unaprjeđenje znanja i vještina i odgovarajuće resurse.

ZDRAVSTVO I SOCIJALNA ZAŠTITA

Analiza stanja i potencijalni rizici

Korupcija u zdravstvu sve više se doživljava kao duboko ukorijenjena i široko rasprostranjena štetna pojava. Mogućnosti korupcije u zdravstvu temelje se na organizaciji zdravstvenog sustava, ali i na zdravstvenoj djelatnosti uopćeno. Sistem objektivnosti nije primjenljiv u većini slučajeva zbog nepostojanja smjernica u procesima pružanja zdravstvene zaštite, što je i globalni problem. U drugim dijelovima zdravstvenog sustava, mogućnosti korupcije zasnivaju se na subjektivnom odlučivanju prilikom nabavke potrošnog materijala, lijekova i medicinske opreme, kao i prilikom zapošljavanja.

Doktori medicine kao nosioci poslova, te nerijetko i drugi zdravstveni radnici, pa čak i pomoćno osoblje, kao i određena povjerenstva koja odlučuju o pravima osiguranih osoba se mogu naći u lancu korupcije. Korupcija može postojati u svim etapama liječenja neke osobe, od samog prijema pa do otpusta, odnosno slanja na višu instancu liječenja (npr. zbog nemogućnosti da se neka dijagnostička procedura ili usluga pruži u zdravstvenoj ustanovi u kojoj se pacijent liječio, te se mora uputiti u drugu zdravstvenu ustanovu u inostranstvo), do upućivanja na rehabilitaciju u zdravstvene ustanove koje se bave ovom zdravstvenom djelatnošću.

Pojavni oblici korupcije najčešće se javljaju kao primanje novca ili poklona od pacijenata, kao povezanost između zdravstvenih radnika zaposlenih u državnim ustanovama i njihovih kolega u privatnoj praksi, ili kao sprega farmaceutske industrije i doktora medicine (promovisanje lijekova određene farmaceutske kompanije u zamjenu za neku korist, najčešće materijalnu i to u rasponu od najveće - novac, do simbolične, u vidu poklona koji nemaju neku veću vrijednost - olovke, notesi, kalendari itd.) Vrlo često lista čekanja za određenu proceduru može biti iskorišćena i za korupciono djelo u vidu trgovine uticajem, koja predstavlja vid korupcije kada neka druga osoba posredovanjem omogućava osobi

kojoj je potrebna dijagnostička procedura da dođe do zdravstvenog radnika koji će primiti mito i navedenu osobu staviti na vrh liste čekanja.

Mogući pojavnici oblici korupcije, odnose se i na ustanove socijalne zaštite, i to prilikom smještaja u te ustanove i prilikom ostvarivanja prava korisnika iz Zakona o socijalnoj zaštiti i drugih zakonodavnih propisa.

Naglašeni rizici od korupcije u zdravstvu su i dalje davanje privilegija na osnovu poznastava sa očekivanjem protivusluge ili bez očekivanja protivusluge, a nerijetko se takve usluge i naplaćuju.

Međutim, do sada nije poznato da je sprovedeno opsežno istraživanje o navedenim pojavama u organizaciji organa javne vlasti, te je u narednom strateškom periodu potrebno utvrditi polazne osnove za mjerenje korupcije u ovoj oblasti.

Strateški ciljevi

- monitoring zakonitosti djelovanja i osiguranja visokog kvaliteta rada zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne zaštite u suradnji sa institucijama za zajedničke nadležnosti;
- informiranje i ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i socijalnu zaštitu;
- društvena suradnja u borbi protiv korupcije;
- analiza stanja o stupnju korupcije u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne zaštite;
- upravljanje rizicima moguće korupcije u zdravstvu i socijalnoj zaštiti;
- identifikiranje sukoba interesa;
- utvrđivanje odgovorne odgovornosti za djelo korupcije;
- poboljšanje rada sudova časti i promoviranje Etičkog kodeksa za sve zaposlene u zdravstvu i ustanovama socijalne zaštite.

Transparentan sistem zdravstva i socijalne zaštite.

- Javnost i nadležnost rada zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne zaštite;
- Jačati službe odnosa sa javnošću u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne zaštite.

Uređena prava korisnika i pacijenata

- Informisanje korisnika i pacijenata o njihovim pravima

ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA

Korupcija u oblasti šumarstva - moguća je pojava korupcije kroz ilegalne sječe, deklaranje šumskih drvnih sortimenata, zloupotrabu sanitarne sječe prilikom doznake stabala, zaključivanje štetnih ugovora, pritisak privatnog sektora, korištenje službenih sredstava u privatne svrhe, favoriziranje kupaca i slično. U oblasti vodoprivrede, načini sticanja prava za korištenje javnog vodnog dobra su posebno osjetljivi na korupciju, jer se to pravo stiče koncesijom, izdavanjem dozvola i suglasnosti, gdje je osnovni način dodjele javni poziv, a samoinicijativna ponuda je izuzetak.

Strateški ciljevi

- Jačanje institucija koje sprovode unutrašnje kontrole i inspeksijski nadzor i povećati broj i tip kontrola u oblasti šumarstva, vodoprivrede i poljoprivrede;
- Poboľšanje zakonskog okvira kojim se reguliše rad privrednih društava i javnih poduzeća;
- Transparentnost postupaka dodjele koncesija;
- Osiguranje transparentnosti isplata i finansijskih tokova u velikim javnim sistemima, a posebno u oblasti šumarstva, nafte, gasa, rudarstva i drugih sektora u kojima se eksploatišu prirodni resursi;
- Monitoring postupka

Obuke, usavršavanja, specijalizacije

- Usvojiti i sprovesti edukacioni antikorupcioni program za zaposlene u oblasti šumarstva;
- Jačanje svijesti svih subjekata, javnih i privatnih, o važnosti sprječavanja korupcije;
- Posebna obuka nadležnih organa u sprječavanju korupcije;

DRUGA MINISTARSTVA U KANTONU; KANTONALNI ZAVODI UPRAVE

Pravni okvir koji regulira rad Ministarstava, zavoda i uprava propisuje principe na kojima počiva antikoruptivno djelovanje, a to su profesionalnost i sistem zapošljavanja na osnovu stručnosti i zasluga itd. Međutim, sprovođenje odredaba koje su bitne za borbu protiv korupcije u ovoj oblasti, tj. onemogućavanje nepotizma i povezanih pojava, nije moguća bez aktivnog sudjelovanja svih organa uprave i javnih ustanova, te kvalitetnog nadzora resornih ministarstava. Stoga su konstantno usavršavanje propisa, precizno propisivanje obima prava kao i transparentne procedure su potrebni preduvjeti za izbjegavanje korupcije. Isto tako nedovoljno znanje i iskustvo zaposlenih stvara mogućnost za arbitrarno odlučivanje, što predstavlja mogući izvor korupcije, pa je stoga neophodno uvođenje jasnog i djelotvornog principa osobne odgovornosti zaposlenika, kao preduvjeta za njihov zakonit, efikasan i kvalitetan rad.

Rizici od korupcije mogu biti grupisani na sljedeći način:

- složene i nejasne procedure, te postojanje uskih grla u sprovođenju propisa,
- nedostatak procjene rizika na postojanje gorućih točaka po pitanju korupcije;
- koje se ponavljaju iz godine u godinu: neusklađenost propisa, rad inspekcija, rapsivanje tendera mimo plana itd.

Strateški ciljevi

- Jačanje unutrašnje kontrole i inspeksijski nadzor i povećati broj i tip kontrola;
- Poboľšanje zakonskog okvira kojim se regulira rad ;
- Transparentnost u radu;
- Osiguranje transparentnosti isplata i finansijskih tokova;
- Monitoring postupka;

Obuke, usavršavanja, specijalizacije

- *Usvojiti i sprovesti edukacioni antikorupcioni program za zaposlenika;*
- *Jačanje svijesti svih subjekata, javnih i privatnih, o važnosti sprječavanja korupcije;*
- *Posebna obuka nadležnih organa u sprječavanju korupcije;*

8.1.4. Suzbijanje korupcije

Strategija naročitu pažnju poklanja suzbijanju korupcije, tj. efikasnijom djelovanju represivnih organa: policije, tužiteljstava i sudova.

Sveukupna koordinacija i suradnja organa koji djeluju u okviru istraga kaznenih djela sa elementima korupcije nije na zadovoljavajućj razini, pa je iz tog razloga jedan od glavnih strateških ciljeva u narednom periodu raditi efikasnije po ovoj oblasti po potrebi formirati zajedničke operativne timove, sačinjene od predstavnika represivnih organa (policije, tužiteljstava), ali i drugih institucija koje mogu po potrebi dati doprinos u vođenju određenih vrsta složenih istražnih radnji (Poreska uprava, služba revizora, itd.).

UNUTARNJI POSLOVI

Analiza stanja i potencijalni rizici

Korupcijom u policiji se smatra devijantno, nepošteno, nepravilno, neetično ili nezakonito, odnosno kriminalno ponašanje policijskog službenika ili druge zaposlene osobe u Ministarstvu unutarnjih poslova. Ona predstavlja činjenje ili propuštanje, čija je karakteristika zlouporaba službenog položaja i zakonom povjerenih ovlaštenja, motivirana prvenstveno sticanjem osobne koristi.

Zbog svoje društvene pozicije i poslova koji policijske službenike i druge zaposlene osobe u Ministarstvu unutarnjih poslova dovode u direktan kontakt sa građanima povećana je izloženost policijskih službenika pritiscima podmičivanja sa više strana: od kriminalaca, građana koji nisu kriminalci, ali u čijem interesu može biti da se u datom trenutku ne primijeni zakon, te od drugih najrazličitijih nositelja prava, obaveza i interesa o kojima odlučuju pripadnici policije.

Najčešći oblici korupcije u MUP-u su sljedeći:

- *primanje mita - podrazumijeva primanje, obećanje, ponudu ili davanje bilo kakve beneficije koja neprimjereno utiče na ishod odluke policijskog službenika ili nekog druge osobe prema kojem djeluje policijski službenik ili drugi zaposlenik MUP-a. Mito može podrazumijevati novac, povjerljivu informaciju, poklone i druge oblike osobne koristi,*
- *zlouporaba opreme i sredstava od policijskih službenika kome su povjerena ovlaštenja i kontrola nad tom opremom i sredstvima,*
- *sukob interesa - situacija u kojoj su privatni interesi policijskog službenika ili drugi zaposlenik MUP-a u suprotnosti sa javnim interesom ili privatni interes utiče, odnosno može uticati na nepristresnost policijskog službenika u obavljanju povjerenih poslova,*
- *zlouporaba opreme i sredstava od policijskih službenika kojima su povjerena ovlaštenja i kontrola nad tom opremom i sredstvima,*

- *pristrasnost unutar policijskih institucija - dodjela poslova, činova ili drugih beneficija određenim pojedincima bez obzira na kvalifikacije i sposobnosti. Ovaj oblik korupcije može biti posebno izražen kod policijskih rukovoditelja.*

Istraživanjem pojavnih oblika korupcije u policiji zaključeno je da postoji više tipova koji se mogu podijeliti na lakše i teže, a neki od njih su: korupcija prometne policije, korupcija pozornika, korupcija u vezi sa kaznenim djelima općeg i gospodarskog kriminaliteta, korupcija u vezi sa kaznenim djelima organiziranog kriminaliteta, selektivnost u kaznenom progonu, volutarizam u primjeni zakona, politička korupcija u policiji, ideološka korupcija u policiji, korupcija u vezi sa ostvarivanjem i napredovanjem u policiji i drugo.

Takođe, u cilju unapređivanja pravnog okvira za sprječavanje korupcije postoji Zakon o policijskim službenicima sa pratećim pravilnicima, Zakon o unutarnjim poslovima koje svakako treba unaprijediti i dosljedno primjenjivati. Adekvatnom procesuiranju slučajeva korupcije u vlastitim redovima doprinijeće promjene slabih točaka u procedurama internih i stegovnih postupaka.

Uporedo sa nadogradnjom normativnog okvira, Ministarstvo je kontinuirano radilo na izgradnji institucionalnih kapaciteta za borbu protiv korupcije. U tom pravcu, u okviru Uprave policije Ministarstva je sačinjen Akcioni plan za borbu protiv korupcije.

Takođe MUP bavi se i drugim poslovima kao što su izdavanje dokumenata registracija vozila itd. Svim službenicima Ministarstva stalno su dostupni svi zakoni, standardi, procedure, kodeksi i ostala dokumenta koja se odnose na oblast sprječavanja korupcije. A u budućnosti raditi na uvođenju elektronskog vođenja evidencija (elektronski dnevnik događaja, evidencija podnesenih izvještaja o počinjenim kaznenim djelima, registar novčanih kazni i prekršajnih evidencija, čime će se stvoriti mehanizam za kontrolu rada policije od rukovodnog kadra, kao i kontrola zakonitosti u radu policije od Jedinice za profesionalne standarde.

Uprkos nespornim naporima od policije na otkrivanju i dokumentiranju kaznenih djela sa koruptivnim obilježjima, statistički podaci ukazuju da se značajan broj postupaka za ove delikte ne okonča pravosnažnom presudom u razumnom periodu. Odgovornost za ovakvo stanje se redovno prebacuje među nadležnim subjektima, što izaziva negativnu percepciju javnosti i narušava povjerenje u pravni sistem. Evidentno je da postoji potreba poboljšanja komunikacije i koordinacije među različitim subjektima u okviru represivnog sustava, s ciljem identifikacije i otklanjanja nedostataka koji uzrokuju slabljenje efekata specijalne i generalne prevencije.

Strateški ciljevi

Strateški ciljevi za naredni period treba da doprinesu ostvarenju vizije o policiji koja je odlučna i kompetentna u borbi protiv korupcije i istovremeno odgovorna za svoje postupke pred zakonom, državom i javnošću. Navedenu viziju je moguće ostvariti primjenom sljedećih prioriteta skupova ciljeva:

- *Uspostaviti efikasan sistem - mehanizam prijave korupcije posredstvom interneta i besplatnog telefonskog broja.*
- *raditi na uvođenju elektronskog vođenja evidencije*
- *provoditi javne kampanje o podizanju svijesti,*
- *Povećanje efikasnosti u istrazi i procesuiranju kaznenih djela sa elementima korupcije ;*

- Jačanje suradnje i koordinacije svih organa i agencija za sprovođenje zakona i organa krivičnog gonjenja u razmjeni podataka i specijalističkih znanja prilikom otkrivanja koruptivnih kaznenih djela;
- Intenzivna primjena preventivnih mjera i kontrolnih mehanizama za sprječavanje korupcije u organima unutarnjih poslova (jačanje unutrašnje kontrole, stegovnih/disciplinskih organa, primjena etičkog kodeksa, postupanje po žalbama na rad službenika itd.);
- Usklađivanje pravnog okvira koji se odnosi na oblast unutarnjih poslova sa relevantnim odredbama iz sporazuma koje obvezuju BiH tako i Kanton.

Obuke, usavršavanja, specijalizacije

- Jačanje ljudskih resursa planiranim i kontinuiranim obučavanjem službenika i zaposlenik Ministarstva o svim pojavnim oblicima korupcije, metodama i tehnikama njenog suzbijanja;
- Edukacija građana o njihovim pravima, posebno u kontaktu sa policijom.

PRAVOSUĐE (sudovi, tužiteljstva, Pravobraniteljstvo)

Analiza stanja i potencijalni rizici

Institucije pravosuđa, tj. sudovi i tužiteljstva su uz policiju na najvišem stupnju očekivanja kada je u pitanju sprovođenje pravnog okvira za suzbijanje korupcije.

Korupcija u organima pravosuđa je jedan od najopasnijih vidova korupcije, jer direktno negativno djeluje na efikasno funkcioniranje sudova, uključujući i izvršenje sudskih odluka. Postojanje korupcije omogućava da se umanjí ili izbjegne kaznena odgovornost na osnovu čega svim sudionicima u lancu korupcije postaje jasno da se na takav način može izbjeći i odgovornost za korupciju. Sve to ostvaruje i određeni uticaj na potencijalne učinitelje kaznenih djela sa elementima korupcije, otvarajući put širenju korupcije i u drugim oblastima.

Transparetnost u radu sudova i tužiteljstava na predmetima korupcije je važan aspekt koji utiče na javnu percepciju i povjerenje u institucije pravosuđa. Građani imaju pravo da dobiju informacije o fazama postupaka, sudskim odlukama i slično.

U tom smislu sa nivoa Kantona ukazati da je potrebno dodatno ojačati postojeće strukture u sudovima i tužiteljstvima za odnose s javnošću, te unaprijediti sistem redovnog ažuriranja i objavljivanja sudskih odluka, naročito u pogledu presuda za kaznena djela sa elementima korupcije, da bi se u potpunosti otklonila zabrinutost javnosti i civilnog društva u pogledu efikasnosti rada pravosudnih organa.

Strateški ciljevi

- Povećati efikasnost organa gonjenja u predmetima sa koruptivnim elementima i obezbijediti efikasnije izvršenje sudskih presuda;
- Suzbijanje korupcije unutar sudske administracije;
- Ujednačavanje sudske prakse u oblasti suđenja kaznenih djela sa elementima korupcije;
- Jačanje odgovornosti nositelja pravosudnih funkcija.

Obuke, usavršavanja, specijalizacije:

- Usavršavanje nositelja pravosudnih funkcija u oblasti suzbijanja korupcije;
- Usavršavanje zaposlenih u sudskoj i tužilačkoj upravi, Pravobraniteljstvu u oblasti sprječavanja i suzbijanja korupcije;

8.1.5. Upravljanje ljudskim resursima

Da bi tijela i institucije za borbu protiv korupcije mogle da ispune svoje zadatke, jedan od preduvjeta je i da imaju odgovarajuće resurse, kako ljudske, tako i materijalne. Iako broj zaposlenih može da bude jedan od pokazatelja osposobljenosti institucije da odgovori svojim zakonskim obavezama, postoje i drugi, jednako važni faktori koji na to utječu. To su, s jedne strane, stručnost zaposlenih kadrova, a sa druge, njihova pravilna raspoređenost i organiziranost u radu. Da bi se zadovoljio kriterij stručnosti, neophodno je osigurati da zapošljavanje i napredovanje budu sukladno sa pokazanim znanjima, zalaganjem i rezultatima. Da bi se postigla adekvatna struktura zaposlenih i da bi se u najvećoj mjeri iskoristile njihove mogućnosti, potrebno je da pravilnici o unutrašnjoj organizaciji i opisi radnih mjesta budu kvalitetno osmišljeni, a prije svega, da se ti pravilnici ne prilagođavaju zatečenom stanju, već da se zapošljavanje vrši na osnovu unaprijed definiranih potreba.

S tim u vezi, potrebno je pravilno procijeniti broj izvršitelja na osnovu analize zadataka koje institucija treba da obavi i planiranim obimom posla, koji, opet, treba da odrazi optimalan nivo ispunjenja obaveza koje proističu iz zakona i strateških akata. Ostvarivanju ovih ciljeva mogu da doprinesu funkcionalne analize, ali i provođenje planova integriteta. Pitanje materijalnih i ljudskih resursa za rad institucija je višestruko povezano. Kao što zaposlenima trebaju sredstva za rad, zbog čega se ona moraju nabaviti, isto tako i određena sredstva za rad mogu da umanje broj zaposlenih koji je potreban (npr. softverske kontrole koje mogu da zamijene u određenoj mjeri posjete inspektora). Analize potreba za resursima treba da budu podvrgnute provjeri nadležnih nadzornih organa i javno dostupne.

Strateški programi:

- Unaprjeđenje profesionalnosti kroz uspostavljanje i primjenu transparentnih i mjerljivih kriterija za zapošljavanje i pomjeranje u javnoj službi;
- Harmoniziranje izrade planova i programa za obuku u svim javnim institucijama Kantona iz oblasti prevencije korupcije i koordinacije borbe protiv korupcije;

8.1.6. Nezavisnost postupanja državnih i dr. službenika i podrška antikorupcijskim tijelima i institucijama

Uspješna borba protiv korupcije podrazumijeva neselektivnost u postupanju institucija, odnosno primjenu zakonskih propisa podjednako za sve subjekte, što nije moguće u uslovima kada su one izložene neprimjerenim internim i eksternim, političkim i koruptivnim priliscima, prijetnjama i utjecajima.

Izbor rukovoditelja javnih institucija trebao bi da se provodi na osnovu jasno propisanih kriterija i uvjeta i nakon provedenih konkursnih procedura, uz detaljno obrazloženje

odluka. Pored kadrovske politike, i svakodnevni rad u institucijama je izložen političkom i drugom utjecaju, posebno u oblastima javnih nabavki, izdavanja dozvola i u svim drugim oblastima koje mogu biti iskorištene za ostvarivanje koristi ili utjecaja. Čak i kada je institucija izložena pritisku, ili kada je pritisak usmjeren na rukovoditelja ili konkretnog službenika, njihova je dužnost da odbiju nezakoniti nalog i da se pobrinu da svoje zadatke ispune sukladno sa dodijeljenim nadležnostima i važećom zakonskom regulativom.

Aktuelno stanje u ovom pogledu nije na zadovoljavajućem nivou, iako je državni službenik formalno odijeljen od politike. U stvarnosti, politička volja i njen nedostatak su ključni činitelji koji utječu na uspjeh reformi, provođenje usvojenih propisa, pa i na rad institucija. S druge strane, i same institucije bi mogle učiniti više da u okviru postojećih nadležnosti, mogućnosti i potpore ostvare više zadataka za koje su nadležne.

Strateški programi:

- Osiguravanje stručnosti i profesionalnosti rukovodećih, državnih službenika kroz dosljednu primjenu kriterija za izbor
- Smanjivanje mogućnosti političkog i drugih utjecaja na rad zaposlenih u javnim institucijama

Normativni okvir

8.1.7. Zakonodavno utemeljenje za borbu protiv korupcije

Izgradnja i stalno unaprjeđivanje normativnog okvira za borbu protiv korupcije jedna je od najvažnijih mjera koja povezuje i određuje sve druge antikorupcijske aktivnosti. Zakonima se uređuju i od njihovog kvaliteta zavise mnoga bitna pitanja prevencije korupcije. Naprimjer, kakva će biti prava građana i obveze organa u pogledu javnosti podataka, kakve će biti obveze funkcionera u pogledu rješavanja sukoba interesa i slično.

Isto tako, u oblasti represije, od kvaliteta zakonskih rješenja zavisit će koji će oblici ponašanja moći da budu kažnjeni i koja će sredstva istražni organi moći da primjene u otkrivanju i dokazivanju korupcije. Normativni okvir je važan i za pitanja koordinacije borbe protiv korupcije i ostvarivanja suradnje među organima. Neke aktivnosti moći će biti obavljene i na osnovu dogovora, ali su pravila neophodna onda kada takva spremnost na suradnju ne postoji ili nije dovoljna. Isto tako, jačanje uloge građanskog društva i privrede u borbi protiv korupcije zavisit će, također, i od zakonskih mogućnosti koje im stoje na raspolaganju.

Zato se može reći da borba protiv korupcije, kao sastavni dio uspostavljanja i održavanja vladavine prava, podrazumijeva postojanje jasnih i sveobuhvatnih pravila koja će se koristiti bilo radi sprečavanja, bilo za otkrivanje i kažnjavanje počinitelja korupcije. Osnovni zakonski okvir za borbu protiv korupcije postoji, ali ga je potrebno unaprijediti, harmoniziranjem sa međunarodnim standardima i unutar zemlje, otklanjanjem normi koje povećavaju rizik od nastanka korupcije i donošenjem pravila koja će te rizike umanjiti.

Poboljšanje normativnog okvira na osnovu Strategije ide u pravcu preispitivanja odredaba postojećih zakonskih propisa, uvažavajući načela Strategije, analizu primjene, kao i potrebu usaglašavanja sa međunarodnim standardima. Drugi pravac poboljšanja ide ka upotpunjavanju pravnog okvira zakonskim propisima koji još nisu doneseni (npr. Zakon o lobiranju).

Strateški programi:

- Unaprjeđenje normativnog okvira za borbu protiv korupcije, s ciljem uspješnije suradnje i koordinacije između pravosudnih organa i organa za provođenje zakona;
- Omogućavanje Tijelima za sprečavanje korupcije u Kantonu da daju mišljenja na predložene antikorupcijske zakone;

8.1.8. Usklađivanje antikorupcijskog zakonodavstva sa međunarodnim standardima

Imajući u vidu ustavnopravno uređenje BiH i ratificirano međunarodne konvencije, radi ostvarivanja načela vladavine prava neophodno je da se u potpunosti osigura ispunjenje međunarodnih obaveza BiH. Generalno gledano, primjena međunarodnih standarda je korisna zato što vodi usklađivanju sa drugim zemljama, od čega može zavisiti efikasnost suradnje u kaznenopravnim stvarima. Međutim, treba voditi računa da se međunarodni standardi ne shvate ili ne predstavljaju krivo za potrebe domaćih rasprava. Standardi su, u najvećem broju slučajeva minimalni, odnosno takvi da ih se sve strane potpisnice moraju pridržavati i da su prihvatljivi čak i onim najskeptičnijima. Zbog toga ni u kojem slučaju ne treba snižavati dostignuti nivo sveobuhvatnosti antikorupcijskih propisa radi "usaglašavanja" sa međunarodnim standardima, niti koristiti minimalne standarde kao izgovor za neprovođenje dodatnih reformi, za koje je jasno prepoznata potreba u zemlji.

Bosna i Hercegovina je ratificirala više međunarodnih konvencija koje su od značaja za borbu protiv korupcije, među kojima su Građanskopravna i Kaznenopravna konvencija protiv korupcije Vijeća Evropa⁶, kao i Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije⁷. Osim toga, u kontekstu pridruživanja Evropskoj uniji povećat će se značaj i drugih dokumenata kao što su Rezolucija 97 (24) o dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije, Zajednička pravila protiv korupcije u finansiranju političkih stranaka i izbornih kampanja i drugo. Norme međunarodnih konvencija nisu uvijek u potpunosti razrađene u domaćem pravu. Osim toga, sama ispunjenost pojedinih normi je upitna, jer od tumačenja zavisi koliko široko će neka obaveza biti shvaćena, naročito kada je riječ o kvalitativnim kategorijama, poput "uspostavljanja efikasnih mehanizama" i sličnih odredaba.

Poznato je da u nekim oblastima usaglašenost zakonodavstva i prakse BiH sa konvencijama nije potpuna, kao što je konstatirano u izvještajima GRECO⁸-a, izvještajima Evropske komisije kao i drugih organizacija i međunarodnim istraživanjima koja mjere ostvarenje nekih od međunarodnih standarda.

Strateški programi:

- Predlagati i usklađivati zakonodavni okvir Kantonu sa sa obavezama iz ratificiranih međunarodnih konvencija
- Provođenje preporuka relevantnih međunarodnih institucija i organizacija za borbu protiv korupcije

⁶ Sporazum 4. 11. 1999. godine, stupila na snagu 1. 11. 2003. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 1. 11. 2003. godine. ("Službeni glasnik BiH" broj 36/2003)

⁷ Stupila na snagu 14. 12. 2005. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 30. 10. 2006. godine. ("Službeni glasnik BiH", međunarodni ugovori, broj 16/06)

⁸ Group of States against Corruption - Grupa zemalja za borbu protiv korupcije

8.1.9. Raditi na usklađivanju antikorupcijskog zakonodavstva na svim nivoima

Načelo pravne sigurnosti i vladavine prava ostvaruje se, između ostalog, i harmonizacijom pravnog sustava unutar zemlje. Prva vrsta problema je neusaglašenost zakonskih propisa koji se odnose na isti nivo vlasti i njihovo harmoniziranje trebaju inicirati i koordinirati tijela za suprotstavljanje korupciji koja su osnovana za te nivoe vlasti. Druga vrsta neujednačenosti su situacije kada postoje razlike u odredbama zakona za borbu protiv korupcije između državnog, sa jedne, i kantona sa druge strane. Ovdje postoje najmanje dvije situacije - kada je usaglašavanje ovih propisa obavezno, zbog pravne hijerarhije u pogledu tih pravnih pitanja ili kada za takva usaglašavanja ne postoji zakonska obaveza. Bilo da postoji zakonska obaveza usaglašavanja ili ne, ona je korisna. U kontekstu provođenja Strategije, harmonizacija je od posebne koristi radi lakše koordinacije aktivnosti, razmjene iskustava i praćenja ostvarivanja rezultata.

Uočene potrebe za harmonizacijom pojedinih propisa unutar BiH navedene su u pojedinim odjelima Strategije.

Strateški program:

- Unaprijeđenje prevencije korupcije i borbe protiv korupcije kroz harmonizaciju antikorupcijskog zakonodavstva na svim nivoima;

8.2. Razvijati, promovirati i provoditi preventivne antikorupcijske aktivnosti u javnom i privatnom sektoru

Prevenција je uvijek bolja opcija od represivnog djelovanja u svim oblastima, pa tako i na planu borbe protiv korupcije jer se time sprječavaju štetne posljedice prije nego što dođe do njih. Prevencija se može provoditi kroz aktivnosti koje preduprijeđuju ili eliminiraju korupciju kao što je, na primjer, ukidanje obaveza pribavljanja neke dozvole, što je ranije stvaralo prilike za podmičivanje ili kada ovaj način prevencije nije moguć, smanjenjem vjerojatnoće da će korupcija nastati lime što se jasno i precizno definira izdavanje takvo dozvole.

Kada je postupanje državnih službenika, namještenika uređenije i kada postoje djelotvorni mehanizmi kontrole i sankcioniranja, veće su mogućnosti otkrivanja korupcije i kažnjavanja počinitelja. Isto tako, što je rad svih zaposlenika transparentniji, to se smanjuje mogućnost da se koruptivne prakse primjenjuju nezapaženo. Prevencija korupcije na nivou institucija obuhvata jačanje kontrolnih mehanizama i uopće kulture integriteta, djelimice kroz primjenu kodeksa ponašanja i odgovarajuće obuke. S druge strane, ako postoje faktori koji negativno utječu na primjenu pravnoga okvira, kao što su nedostatak volje, neodgovornost i nedostatak resursa, zakonski propisi neće imati adekvatan učinak.

U okviru ovog cilja Strategija posvećuje posebnu pažnju prevenciji u onim oblastima koje su se u BiH do sada pokazale najproblematičnijim, ali i onima koje su prepoznate kao standardni dio antikoruptivnih aktivnosti u međunarodnim dokumentima i praksama uspješnih reformskih zahvata širom svijeta. To su: javnost u radu institucija, uređeno finansiranje političkih stranaka, jačanje etike i integriteta u javnim službama, uređeni procesi javnih nabavki, efikasno vršenje nadzora nad radom institucija i pojedinaca, kvalitetan rad zakonodavnih tijela i transparentno upravljanje javnim prihodima i javnim rashodima.

8.2.1. Javnost u radu institucija i pristup informacijama

Transparentnost u radu Kantonalnih organa jedan je od nezamjenjivih uvijeta za uspjeh antikorupcijskih napora. Prema međunarodnim konvencijama, ona se, pored osiguravanja pristupa javnosti informacijama pod kontrolom javnih organa, ostvaruje i kroz ustanovljavanje i promoviranje mehanizama za prijavljivanje koruptivnog ponašanja, otvaranje prostora za komentiranje rada javnih institucija, te naročito objavljivanjem osnovnih informacija o njihovom djelokrugu, načinu i rezultatima rada.

U izvještaju o napretku BiH za 2013. godinu² (prilog uz saopštenje Evropske komisije Evropskom parlamentu i Vijeću EU) navodi se da javne institucije i dalje nouljednačeno provode zakone o slobodnom pristupu informacijama. Istraživanja provedena na ovom planu ocjenjuju da je primjena Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH na izrazito niskom nivou. Prema izvještaju Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH za 2013. godinu samo manji broj institucija imenovao je službenika za informiranje i dostavio je vodič i indeks registar informacija koje su pod njihovom kontrolom, te je dostavio statističke izvještaje iz oblasti pristupa informacijama. Na temelju zaprimljenih žalbi, ombudsmani ukazuju na probleme u primjeni zakonskih propisa, ponajprije u vidu odugovlačenja postupka, nepropisnom sastavljanju odluka povodom zahtjeva za pristup informacijama, te postavljanju uvijeta za pristup informacijama koje zakoni ne propisuju.

Osim postupanja po postojećim zakonskim propisima o slobodi pristupa informacijama, čiju bi primjenu trebalo u potpunosti osigurati, i preispitati zakonske norme koje se odnose na izuzetke od omogućavanja pristupa, organi vlasti trebali bi samoinicijativno, ali i na osnovu dopunjenog normativnog okvira, objavljivati što veći broj informacija proaktivno, odnosno, kada im to nitko ne traži, i to u formi pretraživih baza podataka, kad god je moguće. Jednako je značajno osigurati da ove informacije budu ažurne i da organi odgovaraju za njihovu tačnost i potpunost.

Strateški programi:

- Smanjenje mogućnosti pojave korupcije kroz unaprijeđenje proaktivne transparentnosti institucija i poboljšanje primjene zakona o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI);
- Unaprijeđenje prava na slobodan pristup informacijama kroz preciznije definiranje izuzetaka od općeg pravila iz zakona o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI);

8.2.3. Etika i integritet u institucijama

Visoki etički standardi i integritet javnih funkcionera i državnih službenika su najbolja, najjednostavnija i, po pitanju upotrijebljenih resursa za njih, najmanje zahtjevna prepreka korupciji. Međutim, ma kakve mjere se provodile, ne može se sa sigurnošću računati na to da će se svi državni službenici u praksi uvijek ponašati etično, naročito u situacijama kada su korupcijska iskušenja velika, bilo zbog vrijednosti moguće nezakonite koristi, zbog odsustva kontrolnih mehanizama ili zbog navodno moralnog opravdanja takvih postupaka.

Poštivanje visokih etičkih standarda naročito je bitno u vezi sa spriječavanjem sukoba interesa, u postupanju sa korisnicima usluga javnog sektora i poslovnim partnerima javnih institucija, jer se od javnog sektora očekuje poštivanje i promocija viših moralnih načela. Etička načela, kao što nalažu konvencije koje su donijeli Ujedinjene nacije i Vijeće Evrope, treba da budu ugrađene u zakonima i etičkim kodeksima. Kada su pravila precizna, ona olakšavaju primjenu ali i prepoznavanje ponašanja koje od tih pravila odstupa. Jednako je bitno upoznavanje javnih službenika sa sadržajem kodeksa već prilikom zapošljavanja, održavanje obuka sa temama koje su elaborirane u kodeksima, promoviranje u

² Izvor: Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine za 2013. godinu, http://www.economy.gov.ba/sites/default/files/godisce_062/pub2013_0520/TEXT-1A-F7-TA-2014-0102-H-DOC-XML-V01/HR, pristupljeno 1. decembra 2014.

komunikaciji sa zaposlenicima, kao i između njih. Prilikom donošenja ili izmjene kodeksa zaposleni treba da budu konsultirani, a poštivanje kodeksa podvrgnuto i unutrašnjoj i spoljnoj provjeri, a rezultati primjene objavljeni.

U Kantonu postoje etički kodeksi i programi obuka u vezi sa integritetom i etikom, ali postoji potreba da se oni uporede i da se harmoniziraju na osnovu najboljih postojećih iskustava. Neke obuke planirati i provoditi u suradnji sa stranim donatorima, ali u tome nema dovoljno suradnje ili koordinacije sa agencijama agencijama. Nedostaje ispitivanje potreba za obukom, kao i kontinuitet i koordiniranost u njihovoj organizaciji. Poštivanju etičkih kodeksa još uvijek se ne daje primjeren značaj. Etički kodeksi ne koriste se dovoljno, sukladno sa radnopravnim propisima za ocjenu kvaliteta rada ili za pokretanje disciplinske odgovornosti, a preventivne provjere poštivanja kodeksa su rijedak izuzetak.

Zbog toga bi, prioritarno, trebalo podići značaj koji ovi kodeksi imaju, promovirati ih u institucijama i u javnosti, te pozvati građane da na povjerljiv način ukažu na povrede ovih pravila od strane zaposlenih ili rukovoditelja javnih institucija. Osim toga, potrebno je obratiti naročitu pažnju na integritet onih službenika čija su radna mjesta posebno izložena riziku od korupcije i primijeniti mjere iz planova integriteta u vezi sa tim.

Strateški programi:

- Smanjenje mogućnosti za zloupotrebu diskrecionih ovlaštenja;
- Razvijanje kulture integriteta i etičnosti u javnim institucijama u Kantonu
- Ujednačavanje metodologije za izradu i provođenje planova za borbu protiv korupcije za javne institucije u Kantonu i uspostavljanje zakonske obveze za izradu planova integriteta u svim javnim institucijama u Kantonu

8.2.4. Sukob interesa i izjave o imovinskom stanju

Sukob interesa uvijek prethodi korupciji, ali ne mora nužno do nje dovesti, pa je zbog toga neophodno da postoje i da se primjenjuju jasna i sveobuhvatna pravila, koja će broj situacija u kojima uopće može doći do sukoba interesa svesti na razumni minimum. U tom smislu, potrebno je definirati nespojivost obavljanja pojedinih poslova, pravila o izuzeću iz daljeg odlučivanja u slučaju da se sukob interesa, ipak, pojavi, pravila o prijavljivanju imovine i poklona, provjeru i kažnjavanje kršenja tih pravila, kako među funkcionerima, tako i među drugim službenicima koji su u prilici osigurati sebi ili drugome finansijsku i drugu korist, a u vezi sa odlukama koje donose.

Krajem 2013. godine donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH. U saopćenju Evropske komisije Evropskom parlamentu i Vijeću EU, o napretku BiH u ispunjavanju uvjeta i ciljeva što ih je postavila Evropska unija, stoji da se izmjenama zakonodavstva koje regulira sukob interesa ne garantira nepristranost i učinkovito sprječavanje sukoba interesa i da nije usklađen sa međunarodnim standardima. Problem je i neusaglašenost zakonskih propisa od nivoa FBiH do kantona na ovom planu sa državnim zakonskim propisima. Među primjedbama se navodi da bi trebalo proširiti pojam sukoba interesa na sve ekonomske interese, dugove i imovinu, veze s profitnim i neprofitnim organizacijama, političkim strankama ili profesionalnim organizacijama, prijavljivanje imovine (uključujući i značajne promjene u njoj) od strane nositelja izvršne vlasti, ali i drugih javnih službenika.

Strateški programi:

- Unaprjeđenje procedure utvrđivanja sukoba interesa kroz sistem prikupljanja i provjere podataka o imovinskom stanju, uz efikasno sankcioniranje za neistinite podatke u prijavama

8.2.7. Jačanje antikorupcijske uloge zakonodavne vlasti i njenih tijela

Organi zakonodavne vlasti imaju višestruki značaj i nezamjenjivu ulogu u borbi protiv korupcije jer oni posjeduju najveću moć u donošenju propisa i politika, te nadzoru nad radom svih organa izvršne vlasti i ostalih javnih institucija. Zbog toga, članovi organa zakonodavne vlasti moraju imati potrebnu stručnost iz oblasti borbe protiv korupcije, što se posebno odnosi na članove tijela za nadzor nad određenom oblašću izvršne vlasti.

U donošenju antikorupcijskih propisa, organi zakonodavne vlasti trebaju uzimati u obzir preuzete međunarodne obveze iz te oblasti. Pored toga, kao i za sve druge propise, potrebno je otvoriti proces donošenja antikorupcijskih zakona za stručnu javnost, akademsku zajednicu i nevladine organizacije, kao garanciju za njihov kvalitet.

Zakonodavni organi i njihova tijela su najviša instanca za ispitivanje slučajeva korupcije tzv. visokog profila, odnosno kada postoje indicije da su visoki dužnosnici uključeni u takve aktivnosti. S obzirom na to da se može očekivati da bi organi izvršne vlasti mogli biti pod pritiskom osoba koja imaju politički utjecaj ili moć, ili pristrasni u vezi sa njima, potrebno je primjenjivati institut tzv. javnih rasprava (eng. public hearings). Na taj način se može doći do što kvalitetnijih zaključaka, ne samo o eventualnoj individualnoj odgovornosti, već i o reformama koje treba provesti kako se slične zloupotrebe ne bi došavale u budućnosti. Važan nadzorni mehanizam koji skupštine imaju na raspolaganju, a koji se još uvijek nedovoljno koristi, jeste razmatranje izvještaja koje im dostavljaju nezavisna tijela, a koji često ukazuju na probleme u provođenju zakona ili na probleme u samim propisima.

Vršenje takvih "krovnih" nadzornih ovlaštenja organa i tijela zakonodavne vlasti, kao i sa tim povezana mogućnost da doprinesu unapređenju zakonskog okvira, u bliskoj su vezi sa djelovanjem tijela za suprotstavljanje korupciji na drugim nivoima vlasti da daju mišljenja o zakonima koji sadrže antikorupcijske elemente ili koji u sebi sadrže rizike za nastanak korupcije. Zbog toga bi trebalo unaprijediti skupštinske /sadorske procedure i uvesti obavezu konsultacija i razmatranja ovakvih mišljenja.

Strateški programi:

- Edukacija predstavnika zakonodavnih tijela Kantona sa ciljem donošenja efikasnih propisa i politika za borbu protiv korupcije.
- Jačanje uloge nadzornih komisija zakonodavnih tijela s ciljem efikasnijeg praćenja rada institucija i sprečavanja korupcije.
- Uvođenje obveze vođenja javnih rasprava o zakonima sa antikorupcijskim odredbama.

8.2.8. Prikupljanje i trošenje javnih sredstava

Predmet iskonštavanja u korupciji su, gotovo uvijek, neposredno ili posredno sredstva iz budžeta ili javna imovina na raznim nivoima vlasti, kao i sredstva fondova, javnih ustanova i javnih preduzeća. Meta korupcije mogu biti i buduća javna sredstva, to jest ona koja će biti tek stvorena u budućnosti, a do kojih osobe sklone činjenju kaznenih djela korupcije uspijevaju da dođu zaključivanjem štetnih ugovora, izdavanjem državnih garancija za poslove koji neće biti uspješni ili uključivanjem u ugovore klauzula koje će dovesti do prekomjerne naknade štete drugoj strani.

Do korupcije može doći kako kod raspodjele rashoda, tako i u prikupljanju javnih prihoda. U tom smislu, ključna pretpostavka borbe protiv korupcije jeste da se osigura da ne bude povlašćenih privrednih subjekata ili građana kod prikupljanja poreza, kod davanja državnih koncesija, kod naplate dažbina, kod davanja subvencija i drugih vidova državne pomoći i u postupcima javnih nabavki. Da bi se ovi problemi riješili, ključne mjere su one koje će

osigurati transparentnost svih podataka o planiranju i ostvarivanju javnih prihoda i javnih rashoda kao i bilo kojeg drugog angažmana koji stvara obveze za javni sektor ili javnu imovinu. Transparentnost posebno podrazumijeva dostupnost podataka u vezi prikupljanja i trošenja javnih sredstava, te uključuje i organiziranje javnih rasprava prilikom planiranja budžeta.

Usljed odsustva ili ne pridržavanja pravila za planiranje budžeta, budžetiranje se ne vrši racionalno, a potrošnja prelazi mogućnosti, naročito u oblastima obračuna i isplate bruto plata i naknada, putnih troškova, izdataka za PTT usluge, upotrebe službenih vozila, usluga reprezentacije, ugovora o djelu, kapitalnih izdataka i tekućih grantova.

Strateški programi:

- Unaprjeđenje odgovornosti i racionalnosti u planiranju, prikupljanju i trošenju javnih sredstava, kroz unaprjeđenje transparentnosti tog procesa.
- Povećanje nadzora nad planiranjem i izvršenjem budžeta i odgovornosti za nepoštivanje pravila koja reguliraju te procese.

8.3. Podizanje javne svijesti i promoviranje potrebe za učestvovanjem cjelokupnog društva u borbi protiv korupcije

Iako je uloga javnog institucija primarna u osmišljavanju i provođenju antikorupcijskih mjera, one ne mogu biti dovoljno uspješne ako nisu podržane od drugih ključnih aktera društva. Aktivno učešće predstavnika drugih sektora i građana ne samo da daje demokratski legitimitet borbi protiv korupcije, već i znatno snižava njene troškove, a ujedno čini antikorupcijske aktivnosti održljivijim i manje zavisnim od političke volje koju za ostvarivanje ovih ciljeva imaju nosioci vlasti.

Civilno društvo, pod kojim se podrazumijevaju sve organizacije i pojedinci koji djeluju izvan državnog aparata, ima značajnu, dvostruku ulogu, u suprotstavljanju korupciji. S jedne strane, mobilizacijom javne potpore za provođenje antikorupcijskih reformi vrši se pritisak na političke i javne organe da u većoj mjeri obraćaju pažnju na interese građana, koji prijavljivanjem koruptivnih ponašanja i uskraćivanjem političke potpore mogu jasno poslati poruku da im je u interesu društvo sa više pravde i odgovornosti, i da su odlučni poduzeti aktivnosti u tom pravcu. S druge strane, kantonalni organi često zbog nedostatka resursa, kompetencija ili drugih razloga, nisu u stanju udovoljiti stalno mijenjajućim zahtjevima savremenoga života, u kom slučaju građansko društvo može pomoći ispunjavanju tih funkcija.

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije naročito jasno promovira ulogu civilnog društva u sprečavanju korupcije. Ta uloga se može sastojati u doprinosu javnosti postupcima odlučivanja, te povećanja transparentnosti tih postupaka, osiguravanja djelotvornog pristupa javnosti informacijama, preduzimanja aktivnosti javnog informiranja koje doprinose netoleriranju korupcije, kao i programa javnog obrazovanja, poštivanja, promoviranja, primanja, objavljivanja i širenja informacija koje se tiču korupcije.

U tom smislu, Strategija predviđa niz programa, koji se odnose na podizanje svijesti kod građana i drugih aktera društva o korupciji, njenim modalitetima, uzrocima, posljedicama i načinu suprotstavljanja i jačanju povjerenja između javnih institucija i drugih aktera društva. Osim toga, strateški programi posebno razrađuju ulogu pojedinih aktera, i to: akademske zajednice, medija, privrede, nevladinih organizacija i obrazovnog sustava.

8.3.1. Podizanje javne svijesti o štetnosti korupcije

Iako su građani, generalno gledano, svjesni opasnosti od korupcije i tretiraju je kao štetnu pojavu, još uvijek nisu dovoljno upoznati sa svim njenim pojavnim oblicima, uzrocima, posljedicama, aktivnostima koje organi vlasti provode u borbi protiv korupcije, efektima tih aktivnosti na poboljšanje situacije, kao ni sa mogućnostima i načinima da se i sami građani aktivnije uključe u borbu protiv korupcije. Usljed toga, pojedini oblici korupcije su i dalje djelomično prihvaćeni od strane velikog broja ljudi kao normalna stvar ili kao nepromjenljivi dio stvarnosti. Mjere koje planiraju ili poduzimaju organi vlasti nisu u dovoljnoj mjeri podržane od strane građana, a čak se ni one mogućnosti, koje građanima stoje na raspolaganju za davanje doprinosa borbi protiv korupcije, nedovoljno koriste.

Korupcija donosi korist samo neposrednim sudionicima u ovim nezakonitim radnjama dok svi drugi zbog toga trpe štetu, koja u ukupnoj vrijednosti nadilazi dobitak koji ostvaruju korumpirane osobe. Zbog toga postoji snažan motiv da se građani i svi drugi koji na taj način trpe neposrednu ili posrednu štetu uključe u aktivnosti koje bi ove štete umanjile. Kako bi do toga došlo, potrebno je jasno predočiti na koji način dolazi do ove štete, kako na općem nivou, tako i na konkretnim primjerima gdje je to najlakše uočiti. Pri tome, treba imati u vidu da šteta ne mora biti uvijek lako izražena u novcu (npr. kada se usljed koruptivnog djelovanja skuplje plati nabavka nekih roba), već da se može ogledati i na druge načine (npr. šteta po sigurnost ljudi kod koruptivnih djelovanja u vezi sa javnim prometom, šteta po zdravlje ljudi kod koruptivnih djelovanja u vezi sa prometom hrane i slično).

Aktivnosti podizanja svijesti treba da podstaknu civilno društvo, a naročito medije, akademsku zajednicu i nevladine organizacije da se više bave istraživanjem uzroka šteta koje korupcija nanosi i putem odnosa sa javnošću promoviraju nalaze i pozivaju na borbu protiv korupcije. To, naravno, ne znači da se i organi vlasti ne trebaju baviti takvim istraživanjima, naročito u situacijama kada i sami raspoložu relevantnim podacima. Da bi podizanje svijesti bilo uspješnije, institucije trebaju biti otvorene prema javnosti, i time omogućiti pristup podacima koji su potrebni za takva istraživanja, te na taj način omogućiti da se dođe do pravih pokazatelja štetnosti korupcije. Osim omogućavanja pristupa već postojećim podacima u lako pretraživom obliku, organi vlasti bi u nekim slučajevima trebalo da uvedu praksu prikupljanja, obrade i objavljivanja podataka kojima se trenutno ne posvećuje dovoljno pozornosti ili se to ne radi sustavatično.

Organiziranje javnih kampanja jedno je od najdjelotvornijih sredstava za mobiliziranje javne potpore antikorupcijskim naporima. Međutim, treba voditi računa o tome da ova aktivnost može biti uspješna jedino ako kampanje imaju jasno i dobro identificirane ciljeve i predlažu učinkovite mjere na planu suprotstavljanja činjenja koruptivnih radnji. Kampanje koje organizira građansko društvo trebaju u najvećoj mogućoj mjeri biti organizirane i provedene u suradnji sa institucijama i javnim organima, kako bi bili podstaknuti na veću razinu transparentnosti, otvaranja prema javnosti i slanja jasne poruke da su spremne da se bore protiv korupcije.

Strateški programi:

- Provođenje kontinuirane i sustavatske javne kampanje o uzrocima, pojavnim oblicima i posljedicama korupcije, uz promoviranje mehanizama djelovanja protiv korupcije.
- Omogućavanje sudjelovanja organizacijama civilnog društva u aktivnostima javnih institucija u oblasti borbe protiv korupcije.

8.3.2. Jačanje povjerenja građana u institucije koje se bore protiv korupcije

Jedan od glavnih preduvjeta da se građani i njihovi oblici udruživanja civilnog društva uključe u borbu protiv korupcije je da budu uvjereni da će institucije, uistinu, nešto učiniti protiv korupcije ako je neko prijavi, kao i da neće trpjeti posljedice zbog prijavljivanja korupcije ili od uključivanja u borbu protiv korupcije.

Prva pretpostavka jačanja povjerenja građana u institucije je bezuvjetna transparentnost organa vlasti u okviru objektivnih zakonskih ograničenja. To podrazumijeva dostavljanje svih traženih informacija sukladno sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama u institucijama kantona, ali i objavljivanje najvećeg dijela podataka o aktivnostima, organizaciji i korištenju resursa proaktivno, to jest, prije nego što ih neko zatraži, i to tako da podaci budu ažurni i pouzdani. U nekim slučajevima, to će također značiti da institucije treba da sačine ili objedine dokumente ili baze podataka koje trenutno ne posjeduju.

Drugi preduvjet je uspostavljanje sustava odgovornosti za učinjeno i objavljivanje informacija o tome. Da bi građani mogli imati povjerenje u djelotvornost institucija, moraju im biti na raspolaganju informacije o tome koliko su njihovi zadaci i planovi rada ostvareni u praksi, kakvi su nalazi kontrolnih, nadzornih i revizijskih organa o tome i na koji način je institucija reagirala u otklanjanju uočenih nedostataka i kažnjavanju odgovornih osoba za propuste.

Transparentnost i odgovornost, međutim, nisu dovoljni da bi građani stekli i održali povjerenje. Ono podliježe stalnoj provjeri u svakom novom slučaju kada se građanin obrati instituciji i kada treba u praksi demonstrirati da uspostavljeni mehanizmi za postupanje po inicijativama, predstavkama i pritužbama građana funkcioniraju onako kako je propisano i objavljeno. Promocija uspješnih primjera suradnje sa građanima može doprinijeti da se veći broj građana uključi u antikorupcijske aktivnosti. Iz istih razloga, javnost treba obavijestiti i o slučajevima kada organi nisu ispunili svoje obveze nakon obraćanja građana, ali tako da se ujedno iznesu i podaci o reagiranju nadzornih organa i mjerama koje su poduzete protiv odgovornih rukovoditelja, državnih službenika i zaposlenika koji nisu obavili svoj dio posla.

U vezi sa ovim, građanima treba omogućiti sigurne kanale komunikacije sa institucijama, kroz koje mogu, bez straha od posljedica (uključujući i mjere za očuvanje anonimnosti i sigurnosti), ukazati na koruptivne radnje i druge nezakonite i štetne pojave.

Strateški programi:

- Razvijanje, primjenjivanje i promoviranje dostupnih mehanizama prijavljivanja korupcije uz osiguravanje povjerljivosti postupanja po prijavama građana;
- Unaprijeđenje sustava objektivnog informiranja javnosti o radu institucija uz promoviranje pozitivnih primjera postupanja za slučajeve korupcije;

8.3.3. Značaj akademske zajednice u borbi protiv korupcije

Akademska zajednica, zbog velike koncentracije stručnosti u svim oblastima, može biti veoma važan faktor u borbi protiv korupcije i predstavlja potencijal koji je nedovoljno iskorišten. Akademije nauka, univerziteti, fakulteti i intelektualci uopće, mogu dati dragocjen doprinos u rasvjetljavanju korupcije i borbe protiv nje i mogu predlagati efikasne mjere za taj cilj.

Preduvjet za ispunjenje ove uloge akademske zajednice je dostupnost i kvalitet podataka koji bi bili podvrgnuti ozbiljnim analizama. Stoga bi institucije u Kantonu trebale da objavljuju i podatke o načinima borbe protiv korupcije i rezultatima na tom polju. Do takvih podataka i akademska zajednica treba težiti da dođe, u suradnji sa naučnim institucijama iz zemalja regiona i cijelog svijeta, kako bi se kroz poređenje uspješnosti pojedinih modela i aspekata borbe protiv korupcije došlo do relevantnih zaključaka o provođenju Strategije i Akcionog plana, ali i o potencijalnim načinima za njihovu izmjenu.

Organi vlasti trebaju omogućiti akademskoj zajednici uključenje u borbu protiv korupcije i otvoriti saradnju sa njom, koja može biti naročito korisna u oblastima gdje je potreban viši nivo stručnosti za ocjenu prikupljenih podataka, a posebno u oblastima u kojima javne institucije ne raspolažu sa dovoljno stručnjaka. Saradnja podrazumijeva i obavezu da javne institucije razmotre analize i prijedloge koji proističu iz rada akademija, naučnih instituta i univerziteta, koji su im upućeni, ali i aktivno interesiranje za produkte takvog rada i naučna istraživanja koja su u toku.

Pored toga, potrebno je iskoristiti naučni i intelektualni ugled akademske zajednice, kako bi se potencirala štetnost korupcije i promovirale antikoruptivne mjere uključivanjem njenih predstavnika u analize koje rade javne institucije, odnosno, suradnjom u predstavljanju rezultata provedenih antikorupcijskih aktivnosti.

Strateški program:

- *Uključivanje akademske zajednice i udruženja intelektualaca u osmišljavanje i provođenje antikorupcijskih politika i mehanizama;*

8.3.4. Značaj medija u borbi protiv korupcije

Mediji imaju izuzetnu važnost u borbi protiv korupcije u svim njenim segmentima, počevši od širenja svijesti građana o štetnosti korupcije, preko istražiteljskog novinarstva koje može dovesti do otkrivanja slučajeva korupcije, pa sve do promoviranja uspješnih i neuspješnih aktivnosti u sprječavanju korupcije. Da bi mediji mogli da ispune ovu svoju ulogu, potrebno je osigurati potpunu primjenu zakonskih propisa o slobodnom pristupu informacijama, ali i objavljivanje većeg broja informacija i pretraživanje baza podataka proaktivno, prije nego što ih mediji ili drugi subjekti zatraže.

Organi vlasti također moraju osigurati da se prema medijima ne postupa diskriminatorsno, to jest da svi imaju jednak pristup informacijama i nositeljima vlasti, a ne kroz privilegirano dostavljanje informacija medijima ili novinarima koji su bliski političkoj opciji koja je na vlasti.

Za ostvarivanje uloge medija od naročitog značaja je da se osigura adekvatan pravni okvir za njihov rad, finansiranje i neovisnost, što uključuje, između ostalog, punu javnost podataka o vlasničkoj strukturi medija, uređeno i na objektivnim kriterijima zasnovano, transparentno i kontrolirano finansiranje medija od strane javnog sektora (kako kroz direktna davanja, tako i kroz oglašavanje), javnost podataka o drugim većim finansijerima medija kako bi korisnici medijskih usluga mogli da steknu predstavu o mogućim utjecanjima na uređivačku politiku koji iz toga proističu.

Od jednakog je značaja razvijanje i jačanje profesionalnih i etičkih standarda (uključujući i pitanja korupcije, sukoba interesa i primanja poklona) u okviru samih medija i mehanizama samoregulacije u situacijama kada dolazi do povrede tih standarda, ali i povezivanje pitanja poštivanja standarda sa davanjem državne pomoći medijima.

Kako bi mediji dali doprinos u borbi protiv korupcije, potrebno je podizanje razine poznavanja problematike korupcije i njenih mehanizama, te tehnika njenog otkrivanja, zbog čega je potrebno stimulirati specijalizaciju i stručno usavršavanje novinara koji "pokrivaju" temu korupcije, ali i druge srodne teme koje mogu da ukažu na korupciju. To su, recimo, pitanja utjecanja na proces donošenja zakonodavnih i drugih odluka, javne nabavke, finansiranje političkih stranaka, planiranje i trošenje javnih resursa. Posebno je važno ukazati medijima i novinarima na značaj praćenja slučajeva korupcije od početka do kraja, to jest, od njihovog otkrivanja do pravosnažne presude, na značaj da se osim konkretnog slučaja korupcije pažnja obrati na grešku u sistemu koja je omogućila da do korupcije dođe ili da ona ne bude ranije otkrivena, i na praćenje mjera koje organi vlasti poduzimaju da bi otklonili te sistemske probleme.

Sa druge strane, organi vlasti treba da imaju aktivan odnos prema onome što mediji objavljuju, i to tako što će pravovremeno reagirati u svim slučajevima kada medijske informacije koje se odnose na korupciju nisu točne ili potpune, objavljivanjem ispravke i drugih podataka koji prikazuju potpunu sliku problema o kojem je riječ. Kada, pak, mediji ukažu na kršenje zakona i moguću korupciju, organi vlasti trebaju reagirati već na temelju samih natpisa, a ne da očekuju da mediji podnesu kaznenu prijavu ili inicijativu za pokretanje nekog drugog postupka.

Najzad, organi vlasti, u okviru svojih nadležnosti treba da omoguće zaštitu medija i novinara koji izvješćuju o korupciji od eventualnih štetnih posljedica kojima su zbog toga izloženi.

Strateški programi:

- Omogućavanje razvoja odgovornog i objektivnog istraživačkog novinarstva kroz unaprjeđenje otvorenosti institucija prema medijima u okvirima zakonskih propisa.
- Unaprjeđenje nepristrasnosti i objektivnosti izvješćivanja medija u vezi sa problematikom korupcije.

8.3.5. Značaj organizacija civilnog društva u borbi protiv korupcije

U Kantonu SBK/KSB postoji nevladina udruženja, broj i vrsta njihovih aktivnosti varira, ali je najveći broj onih koji nemaju stalno zaposlenje ili ih imaju vrlo malo. Izvjestan broj njih bavi se temama koje su u vezi sa odgovornošću i transparentnošću rada javnih institucija, te postoje primjeri zakonskih i drugih inicijativa koje su podstaknute ili su razvijane u suradnji sa institucijama građanskoga društva. Iako postoje primjeri uspješne suradnje vladinog sektora i organizacija građanskog društva, ipak, manji dio njihovih zajedničkih inicijativa, usmjerenih prema jačanju odgovornosti vlasti, rezultira promjenama zakonskih propisa ili praksi.

Nevladine organizacije, kao udruženja građana, također mogu imati značajnu ulogu u prevenciji i borbi protiv korupcije. Ta uloga je posebno značajna kada je riječ o predlaganju antikorupcijskih mjera, povećanju javne svijesti o štetnosti i pojavnim oblicima korupcije, praćenju rada institucija, obuka, podršci antikoruptivnih napora institucija ili kritiziranju njihovog odsustva ili nekvalitetnog provođenja. Razlog više za uključivanje nevladinih organizacija jeste i činjenica da u BiH tako i u Kantonu postoji snažan interes donatora za pomoć civilnom društvu u borbi protiv korupcije, koji rezultira velikim brojem projekata koji se realiziraju u ovoj oblasti. Zbog toga javne institucije treba da pokažu interes za projekte nevladinih organizacija i njihove rezultate, i da na maksimalan način iskoriste ove resurse. To je posebno značajno u situacijama kada javne institucije ne raspolažu dovoljnim resursima da izvrše monitoring primjene antikorupcijskih mjera i zakona uopće, te njihove šire društvene efekte, ili kada javne institucije, zbog fokusiranosti na ispunjenje aktuelnih

zadaca, ne uoče pravovremeno potrebu da se neka normativna ili institucionalna rješenja unaprijede.

Preduvjet uspješnog rada nevladinih organizacija na polju monitoringa je dostupnost informacija, a na polju zagovaračkih aktivnosti otvorenost kanala komunikacije između vlasti i građana, što naročito uključuje uvođenje prakse razmatranja konkretnih inicijativa koje dolaze iz nevladinog sektora i unaprijeđenje prakse javnih rasprava prije donošenja zakona i drugih važnih odluka. Da bi saradnja bila uspješna, također je neophodno, da se organi vlasti prema organizacijama civilnog društva ne odnose diskriminatorno, na osnovu toga da li su izloženi njihovim kritikama ili pohvalama, već da se određuju isključivo prema kvalitetu dostavljenih i objavljenih analiza i prijedloga. Kriteriji za saradnju i podršku aktivnostima nevladinih organizacija treba da budu unaprijed poznati i objektivni.

Interes za aktivnosti nevladinih organizacija treba da ide i u pravcu upoznavanja sa njihovim programima, kako bi bilo osigurano što manje nepotrebnog preklapanja ili međusobnog dupliranja aktivnosti nevladinih organizacija ili nevladinih organizacija i organa vlasti, kao i da bi se uloznim sredstvima postigao bolji efekat. U tom smislu, treba uspostaviti i modele suradnje sa donatorima, naročito prilikom definiranja prioriteta i planiranja potpore.

Strateški programi:

- Jačanje uloge civilnog društva u borbi protiv korupcije kroz sudjelovanje u zajedničkim projektima sa javnim institucijama.
- Podrška aktivnostima civilnog društva u praćenju i istraživanju mogućnosti korupcije i davanju preporuka za njeno spriječavanje.
- Osiguravanje transparentnosti finansiranja nevladinog sektora, posebno iz budžetskih sredstava.

8.4. Uspostava efikasnih mehanizama za koordinaciju borbe protiv korupcije, te praćenje i evaluaciju provođenja Strategije

Borba protiv korupcije uključuje angažman velikog broja aktera različitog karaktera, što podrazumijeva inkluzivan i sveobuhvatan pristup, koji može uzrokovati nesistematičnost i manjak koordinacije između njih. Takvi nedostaci, naročito, mogu doći do izražaja u nepovezanom djelovanju, u smislu vremena poduzimanja određenih aktivnosti i shvatanja smisla i načina njihovog provođenja. Pošto nemaju svi antikorupcijski akteri jednaku snagu, znanje i širinu uvida u probleme, potrebno je da postoje fokusne tačke za provedbu antikorupcijskih politika i aktivnosti, što se pokazalo kao neizostavan dio uspješnih programa širom svijeta.

Efikasna koordinacija, praćenje i evakuacija provođenja Strategije za borbu protiv korupcije, u situaciji kada je u aktivnosti protiv korupcije uključen veliki broj aktera, koji pri tome djeluju po različitim pravnim osnovama, podrazumijeva nužnost da se na početku odredi uređenje antikorupcijskog okvira u Kantonu. Takva kompleksnost podrazumijeva potrebu jasnog usklađivanja nadležnosti, komunikaciju i suradnju, te koordinaciju između aktera na polju borbe protiv korupcije u Kantonu. Značajan dio tog procesa može biti ostvaren kroz mehanizme i oblike suradnje, koji će biti uspostavljeni između tih aktera u institucijama u vezi sa provođenjem Strategije Kantona.

S obzirom na to da se na polju borbe protiv korupcije stalno unapređuju međunarodni standardi, da način borbe protiv korupcije zavisi i od promjena u širem normativnom, socijalnom i ekonomskom okviru zemlje, te da sama Strategija predviđa učenje na dobrim i lošim iskustvima iz primjene, predviđeni su i mehanizmi periodične evaluacije primjene i postupak za izmjenu i dopunu Strategije i Akcionog plana.

8.4.1. Oblici suradnje između institucija u antikorupcijskom sistemu u Kantonu

Na temelju dodijeljenih nadležnosti kantona, imenovani Tim za sprječavanje korupcija (u daljem tekstu Tim) je središnja točka koordinacije u borbi protiv korupcije u Kantonu, koja vodi računa o dosljednoj primjeni strateških programa, ostvarivanju aktivnosti iz Akcionog plana i odredaba iz Zakona o Agenciji, kroz donošenje antikoruptivnih mjera, preporuka i uputa, davanje mišljenja u vezi sa planiranim i provedenim antikorupcijskim mjerama i propisima, pokretanje inicijativa za unaprijeđenje i ujednačavanje zakonskih propisa i prakse.

Centralna i koordinirajuća uloga Tima, osim što proizlazi iz ovlaštenja Vlade, utemeljena je i na činjenici da je ovo Tim ispred Vlade koji se bavi korupcijom. Zbog takve pozicije Tim, može i treba poslužiti kao pomoć drugim tijelima i institucijama na razini Kantona koje raspolažu manjim kapacitetima, što predstavlja dobar temelj i dodatan razlog za jačanje suradnje i koordinacije sa kontakt točkama u svim institucijama.

Tim preko svoje kontakt točke radi na suradnji i koordinaciji između APIK-a i Kantona te taj rad treba da bude dvosmjerna, odnosno da APIK bude otvoren za prijedloge i inicijative za poboljšanje borbe protiv korupcije koje dolaze sa razine Kantona. U toj suradnji, na temelju Zakona o Agenciji, APIK će uvažavati sektorske nadležnosti tima za suprotstavljanje korupciji na razini Kantona, kada je to moguće, zadržati je na razini najviših strateških antikorupcijskih politika i mjera, kao što je opisano u općim principima Strategije.

Najveći dio suradnje između APIK-a i organa na razini Kantona u smislu Zakona o Agenciji, odvijat će se u komunikaciji i koordinaciji između APIK-a i tima za sprečavanje korupcije na ovim nivou vlasti.

S druge strane, Tim na nivou Kantona, osim dodijeljenih nadležnosti koje imaju na tom nivou, provodit će mjere, preporuke i instrukcije APIK-a, te će od nje tražiti i dobijati stručna mišljenja, surađivati na realizaciji inicijativa APIK-a, ali i sami predlagati APIK-u mjere, na temelju iskustava iz prakse.

Strateški programi:

- Usvajanje i razvijanje strateških dokumenata za borbu protiv korupcije u Kantonu sukladno sa općim principima utvrđenim Strategijom
- Razvijanje, organiziranje i provođenje harmoniziranih programa obuke za borbu protiv korupcije predstavnika institucija sa antikorupcijskim nadležnostima u Kantonu.

8.4.2. Provođenje i praćenje provođenja Strategije i Akcionog plana

Kako bi se efikasno implementirali Strategija i Akcioni plan, potrebno je precizno predvidjeti nadležnosti i obveze Tima i kontakt točaka koji imaju određene uloge u tom procesu. Zbog toga je potrebno definirati razne vrste uloga, u zavisnosti od toga da li je neko tijelo nadležno za iniciranje, implementaciju ili nadzor nad tim procesima.

U tom smislu, uloga tima je određivanje kontakt točaka i koordinacija, iniciranje, neposredno implementacija i proces nadgledanja u provođenju Strategije i Akcionog plana.

Centralnu ulogu u praćenju provođenja Strategije i Akcionog plana, ima Vlada preko Tima. Kako bi taj zadatak ispunio kvalitetno, potrebno je da dobije sve potrebne i relevantne informacije o provođenju Strategije i Akcionog plana. Za tu obvezu potrebno je da Tim razradi metodologiju prikupljanja i obrade podataka za utvrđivanje stupnja ispunjenosti

mjera, radi pravilnog izvođenja kako kvantitativnih, tako i kvalitativnih pokazatelja. Pored toga, Tim treba periodično obavještavati javnost i Vladu SBK/KSB o stupnju provođenja Strategije i Akcionog plana.

Za situacije kada se uoči da neka aktivnost nije provedena, Tim za sprječavanje korupcije, treba utvrditi razloge za to, pružiti preporuke za rješavanje problema, ali i razmotriti potrebu i moguće načine za odgovarajuće izmjene Akcionog plana ili Strategije. Na isti način, Tim treba da postupi i kada uoči da neki pristup u borbi protiv korupcije donosi bolje rezultate od očekivanih, i da takvu praksu treba proširiti i na oblasti koje trenutno nisu obuhvaćene strateškim aktima. U tom poslu, Tim treba da blisko surađuje sa Vladom SBK/KSB i po potrebi sa Saborom/Skupštinom, te da od njih zatraži i dobije potporu za prevazilaženje uočenih problema i širu primjenu dobrih praksi.

Strateški programi:

- Razvijanje standardiziranih smjernica za prikupljanje i obradu podataka u vezi sa provođenjem strateških antikorupcijskih programa.
- Prikupljanje i analiza podataka o poduzetim aktivnostima u Kantonu na planu realizacije strateških antikorupcijskih programa, evaluacija postignutog, te periodično izvješćivanje nadležnih organa i javnosti o rezultatima tih analiza i evaluacija.

8.4.3. Evaluacija provođenja Strategije i Akcionog plana

Strategije i akcioni planovi donose se kako bi se postigli predviđeni rezultati i efekti u određenom reformskom procesu, što bi bilo otežano ako se periodično ne procjenjuju efekti tog procesa. Zbog toga su praćenje i evaluacija sastavni dijelovi svakog ozbiljnijeg strateškog programa. Ne može se sa sigurnošću zaključivati o uspjehu ili lošim rezultatima antikorupcijskih aktivnosti, ako o njima ne postoje precizni i pouzdani podaci.

Dok je praćenje kontinuirana aktivnost sistematskog prikupljanja podataka o određenim pokazateljima kako bi se subjekti provođenja obavijestili o napretku i postizanju ciljeva, evaluacija je sistematska objektivna procjena tekućega ili okončanoga programa ili politike. Svrha praćenja i evaluacije nije samo prikupljanje podataka o napretku ili neuspjesima i provođenju aktivnosti na planu suprotstavljanja korupciji, nego i produzimanje mjera kako bi se uklonili ili smanjili nedostaci, te identificirali novi elementi koji bi se ugradili u postojeće ili nove strateške napore.

Zbog svega toga, Tim bi trebao da razradi metodologiju za procjenu efekata provođenja Strategije i Akcionog plana, kao i da predvidi dinamiku i način primjene te metodologije i obavještavanja javnosti i Vlade SBK/KSB provedenim evaluacijama.

Zbog realne mogućnosti da se uvjeti za provođenje Strategije i Akcionog plana promijene ili da se iz nekog drugog relevantnog razloga pojavi potreba za dopune ili izmjene u tekstu Strategije ili Akcionog plana, potrebno je Strategijom predvidjeti način izmjene ovih akata. Zakon već predviđa da je APIK nadležan za izradu Strategije i Akcionog plana, što podrazumijeva i nadležnost za izradu prijedloga nacрта izmjena i dopuna ovih akata.

Strateški programi:

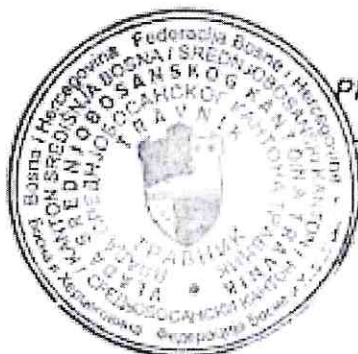
- Redovito praćenje provođenja aktivnosti iz Akcionog plana za provođenje Strategije i osiguravanje kontinuiranog funkcioniranja sustava za izvješćivanje o provođenju aktivnosti iz Akcionog plana.
- Procjena provođenja Strategije i Akcionog plana i obavještanje o tome javnosti i nadležnih organa.
- Procjena potrebe za revidiranje Strategije i Akcionog plana sukladno sa rezultatima dobivenim nakon evaluacije provođenja ovih dokumenata.

9. ZAKLJUČAK

Borba protiv korupcije je primarno opredjeljenje i jedan od definisanih prioriteta Vlade SBK/KSB. Nositelji aktivnosti na području sprječavanja korupcije pored Tima su nadležne institucije Vlade koje posredstvom različitih strategija i politika odlučujuće utiču na ograničenje diskrecionih ovlaštenja osoba u javnim službama i veću kontrolu njihovog rada, primjene poslovnih običaja i profesionalnih kodoksa itd. Jačanjem kapaciteta svih organa za borbu protiv korupcije i kako je ranije pomenuto podsticanjem aktivnosti medija i nevladinog sektora doprinosi se efikasnijoj prevenciji i reagiranju na korupciju.

Protiv korupcije se ne mogu boriti samo nadležne institucije, jer je suzbijanje i prevencija korupcije predmet zajedničkog opredjeljenja svih relevantnih subjekata u Kantonu. Rasprave u medijima, naučni skupovi, javne diskusije i polemike u ovom problemu mogu u velikoj mjeri uticati na javnu svijest građana o problemu korupcije i mogućim mjerama za njeno suzbijanje. Političko-ekonomske reforme, legitimna vlast, potrebne reforme, a transparentnost i profesionalnost su preduvjeti za stvaranje ambijenta koji ne tolerira koruptivnu praksu.

Konceptualna rješenja koja su definirana u ovoj strategiji podložna su evaluaciji i preispitivanju na kraju strateškog ciklusa od četiri godine, te će se mijenjati shodno identifikovanim potrebama i prioritetima



PREDSJEDNIK VLADE

Tahir Lendić dipl.ing.